

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні засади функціонування фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва	10
1.1 Сутнісна характеристика фінансового механізму та його складові	10
1.2 Інструментарій менеджменту для забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва	20
2 Аналітико-методичні основи управління фінансовим розвитком суб'єктів підприємництва	29
2.1 Аналітична оцінка фінансового розвитку суб'єктів підприємництва в Україні в 2015-2020 р.р.	29
2.2 Оцінка діяльності Регіонального фонду підтримки підприємництва по Хмельницькій області та управлінських технологій стимулювання розвитку суб'єктів підприємництва в 2017-2019 р.р.	56
3 Напрями вдосконалення фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва в Україні	68
3.1 Оцінка ефективності реалізації програми розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області в 2017-2019 р.р.	68
3.2 Напрями підвищення ефективності фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва в Україні	84
Висновки	91
Список використаних джерел	95
Додатки	103

Вступ

В кожному суспільстві одним із базових стратегічних факторів, що стоять в центрі соціально–економічного розвитку є правильна побудова фінансових відносин з врахуванням передового світового досвіду та його обґрунтування і адаптація до конкретних умов функціонування. Механізм розподілу та контролю фінансових ресурсів і фондів грошових коштів отримав назву фінансового механізму. Дія фінансового механізму виявляється у системі взаємовідносин суб'єктів господарювання з бюджетною системою, позабюджетними фондами, органами майнового та особистого страхування.

В основі розвитку та регулюють фінансові взаємовідносини суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки повинен стояти фінансовий механізм і сформоване на цій основі фінансові ресурси, які повинні правильно та ефективно використовуватися. Він вирішує важливе питання – сприяє забезпеченню ефективного функціонування суб'єктів господарювання.

Водночас вітчизняна практика свідчить про недостатній рівень ефективності використання фінансових механізмів розвитку суб'єктів підприємництва, їх неадекватність умовам функціонування ринкового господарства. Саме тому фінансові механізми розвитку суб'єктів підприємництва сьогодні знаходяться у числі важливих фінансово-економічних проблем, від позитивного вирішення яких значною мірою залежить як доля самих суб'єктів підприємництва, так і доля трансформаційних процесів в Україні.

Крім того, сучасне турбулентне середовище формує нестійкість суб'єктів підприємництва, що визначає необхідність вивчення його стану та розробки механізмів стабілізації та розвитку їх внутрішніх процесів.

Враховуючи даний контекст, набувають актуальності проблеми дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів управління ефективністю діяльності суб'єктів підприємництва з використанням фінансового механізму розвитку, який передбачає використання прогресивних методів господарського маневрування фінансовими ресурсами на основі законів ринкової економіки в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього економічного середовища. Вказані обставини визначили вибір теми магістерського дослідження та її актуальність.

Дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування фінансового механізму на макро- та мікрорівні відображені в наукових працях відомих вітчизняних і зарубіжних вчених: М. Александрової, А. Балабанової, І. Балабанова, А. Балацької, І. Благуна, О. Василика, О. Григораш, Н. Заяць, О. Кириленко, Г. Кірейцева, О. Ковалюк, Н. Колчина, С. Маслової, В. Москаленко, П. Нікольського, О. Опаріна, К. Павлюк, А. Поддєрьогіна, Е. Андерсон, Дж. К. Ван Хорн, П. Друкер, М. Мескон, Дж. Отт, О. Субетто, Б. Трінкл, А. Фейгенбаум, Дж. Харінгтон, Ф. Хедоурі. Б. Райзберга, Р. Сайфуліна, В. Суторміної, А. Шеремети, В. Федосова, С. Юрія та ін. Разом з тим, віддаючи належне розробкам усіх авторів, зазначимо, що питання теорії і практики механізму фінансового забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва потребує подальшого дослідження, особливо в частині пошуку альтернативних та комплексно пов'язаних джерел, методів, чинників впливу, важелів та інструментів фінансового механізму забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва.

Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва.

Для досягнення поставленої мети в магістерській дипломній роботі визначені завдання теоретичного, методичного, організаційного та практичного характеру:

- дати сутнісну характеристику фінансового механізму та його складових;
- визначити інструментарій менеджменту для забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва;
- здійснити аналітичну оцінку фінансового розвитку суб'єктів підприємництва в Україні в 2015-2020 р.р.;
- дати оцінку діяльності Регіонального фонду підтримки підприємництва по Хмельницькій області та управлінських технологій стимулювання розвитку суб'єктів підприємництва в 2017-2019 р.р.;
- провести оцінку ефективності реалізації програми розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області в 2017-2019 р.р.;
- визначити напрями підвищення ефективності фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва в Україні.

Дипломна робота магістра виконана відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету за темою «Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами: економічний і соціальний аспекти» в межах якої здійснено дослідження, пов'язані із підвищенням ефективності фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовим розвитком суб'єктів підприємництва.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та науково-практичні положення та рекомендації щодо визначення напрямів підвищення ефективності фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва.

Теоретико-методичну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управління та споріднених з ним наук. У дослідженнях використано: монографічний метод – при вивченні використаних літературних джерел; статистико-економічний – для аналізу реального стану розвитку суб'єктів підприємництва; абстрактно-логічний та структурно-функціональний – для теоретико-методичного узагальнення, визначення сутності, місця та ролі

фінансового механізму; системно-аналітичний – для розробки складових фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва; аналітико-прогностичний – для підготовки практичних рекомендацій.

Інформаційно-фактологічну базу дослідження складають закони, укази та нормативно-правові акти України та інших країн, аналітичні огляди та рейтинги міжнародних організацій, результати наукових досліджень з питань удосконалення механізмів функціонування та розвитку підприємств, результати власних досліджень автора, фінансова та статистична звітність Регіонального фонду підтримки підприємництва по Хмельницькій області в 2017-2019 роках.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні та поглибленні теоретичних положень, удосконаленні методичних і розробленні науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва. Найбільш вагомими результатами роботи, що мають наукову новизну, є такі:

дістали подальшого розвитку:

- визначення сутності фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва як сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених форм, методів, інструментів, важелів управлінського впливу на дотримання правильних пропорцій у русі фінансових потоків по всіх фазах циклу кругообігу фінансових ресурсів (формування, розподілу, використання) у відповідності до законодавчого, нормативного, інформаційного, кадрового, технічного забезпечення з метою реалізації стратегії стійкого зростання в поточному та перспективному періодах. Це уможливило систематизувати та доповнити рівні фінансових інструментів та важелів впливу на розвиток вітчизняних суб'єктів підприємництва;

- концептуальний підхід до побудови структури фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва, який на відміну від існуючих, орієнтований на пошук та реалізацію можливостей суб'єктів підприємництва щодо забезпечення сталого фінансового розвитку, його конкурентоспроможності за рахунок обґрунтування вибору та забезпечення досягнення цілей діяльності підприємства, адаптації до умов зовнішнього

середовища та дозволяє державі та органам місцевого самоврядування ґрунтовно планувати державні та місцеві програми соціально-економічного розвитку.

Практичне значення сформульованих теоретичних положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що використання запропонованого фінансового механізму може слугувати основою для підвищення ефективності управління фінансовим розвитком суб'єкта підприємництва.

Апробація результатів магістерської роботи. Теоретичні і практичні результати магістерської роботи оприлюднювалися на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії, моделі та технології управління економічними системами» (8-9 жовтня 2020 року, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет), V Міжнародній науково-практичній конференції «Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів» (6 листопада 2020 року, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (12 листопада 2020 року, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет).

Публікації. За результатами магістерської дипломної роботи прийнято участь у 3-х конференціях, 1 наукову статтю у збірнику наукових праць.

Структура та обсяг магістерської дипломної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 103 сторінок, що містять 9 таблиць та 19 рисунків. Список використаних джерел нараховує 70 найменування.

1 Теоретичні засади функціонування фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва

1.1 Сутнісна характеристика фінансового механізму та його складові

Головною ознакою ефективної фінансової політики є розвиток національної економіки та її реального сектора. Якщо не спостерігаються позитивні зміни в фінансово-економічній діяльності суб'єктів економічних відносин, то однозначно необхідні до впровадження дієві інструменти фінансового механізму на макро- і мікрорівнях. На сьогодні не існує єдиної думки щодо визначення поняття «фінансового механізму» та його складових. Багато вчених розглядають фінансовий механізм як систему управління формами, інші - через використання фінансових методів і важелів [19].

За своєю сутністю фінансовий механізм - це методичні, організаційні й правові положення та заходи, які визначають функціонування фінансів у економіці держави, їхнє практичне використання для досягнення визначених відповідними програмами цілей та завдань [63]. Фінансовий механізм у широкому розумінні - це комплекс фінансових методів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

За допомогою конкретних фінансових форм та методів здійснюються розподільчі та перерозподільчі відносини, утворюються доходи суб'єктів економічної діяльності і відповідні фонди грошових коштів. При цьому функціонування фінансового механізму ґрунтується на організаційно-правових положеннях і фінансовій інформації, які забезпечують практичне використання фінансів для досягнення визначених цілей та завдань [21].

Фінансовий механізм у вузькому розумінні - сукупність конкретних фінансових методів і важелів впливу на формування та використання

фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування і розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення.

Термін «механізм» запозичений із природничих наук (механіки), де його розуміють як систему частин, вузлів та деталей, яку застосовують для передавання різних форм руху. У природничих і технічних науках поняття «механізм» означає «внутрішню будову, систему чого-небудь», «машинний пристрій». В економічній теорії поняття механізму використовують у переносному значенні – «як внутрішня будова, як система функціонування, як апарат виду діяльності».

Ще на початку 1980-х років В. С. Пашковський зазначав, що використання економістами терміна «механізм» безпосередньо пов'язане із системним підходом до аналізу економіки і фінансів [55].

На сьогодні в економічній літературі існують два основних підходи або напрямки до розуміння цього поняття. За першим, механізм - це організація, налагодження роботи економіки і фінансів [26]. Отже, механізм є важливою складовою виробничого та фінансового менеджменту. Другий підхід - це розуміння механізму як засобу зовнішнього впливу держави та підприємств на економіку і суспільство [30]. Саме останній, на нашу думку, заслуговує на пильну увагу, оскільки: економіка не може успішно розвиватися без втручання держави; управління господарством неможливе без відповідного механізму; без адекватного (високим цілям та завданням) механізму не можна вивести національну економіку на траєкторію сталого розвитку.

В економічній літературі розглядають різні види механізмів, однак базовим поняттям є господарський механізм. Провідне місце в структурі господарського механізму займає фінансовий механізм, оскільки він є основою планування, базою ціноутворення, підставою для змін у фінансовому праві.

Фінансовий механізм, таким чином, є органічною частиною господарського механізму, тому його дослідження та удосконалення вимагає

системного підходу. Наприклад, не можна вдосконалювати окремі елементи фінансового механізму без урахування механізму ціноутворення. Зміна організаційної структури господарського механізму неминуче зумовлює кількісні та якісні зміни в фінансовому механізмі.

На макрорівні фінансовий механізм є складовою частиною єдиної фінансової системи, яка охоплює: сферу фінансів на макро- і мікрорівні (об'єкт фінансової системи); сукупність фінансових органів та інститутів (суб'єкт фінансової системи); фінансовий механізм (засіб взаємодії суб'єкта й об'єкта фінансової системи) [19].

Фінансовий механізм стимулює увесь процес відтворення: виробництво, розподіл, обмін та споживання. Він покликаний забезпечити найсприятливіші умови дії об'єктивних економічних законів. Усі елементи фінансового механізму повинні бути чіткими, дієвими та погодженими в єдиній системі.

У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі фінансовий механізм подано як принципову схему практичного використання в економіці держави фінансових важелів, спрямованих на регулювання процесів чи об'єктів у системі управління на різних його рівнях (таблиця 1.1). З цієї точки зору, його можна охарактеризувати як комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених у державі форм і методів створення та використання фінансових ресурсів для відтворення природних ресурсів, забезпечення розвитку економічної системи в цілому.

О. М. Ковалюк вважає, що фінансове управління економікою та її фінансовий механізм реалізують себе за рахунок сукупності управлінських функцій, основними серед яких є прогнозування, планування, стимулювання, координація, організація, регулювання та контроль [21]. В. М. Опарін і Г. Г. Кірейцев [34] зауважують, що склад фінансового механізму є сукупністю систем фінансового забезпечення, фінансового регулювання й системи інструментів, стимулів та важелів.

Таблиця 1.1 – Трактуння поняття «фінансовий механізм» у дослідженнях сучасних вчених

Автори	Підходи до визначення «фінансового механізму»
М. М. Александрова, С. О. Маслова [1]	Сукупність форм, методів, прийомів, важелів та інструментів
В. Базилевич [2]	Сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави у процесі створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення
І.О. Бланк [5]	Система основних елементів, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень у сфері фінансової діяльності підприємства
Л.О. Боцьора [6]	Сукупність фінансових методів, інструментів і важелів, котрі взаємопов'язані та взаємодіють між собою на державному, внутрішньому й ринковому рівнях
А. І. Балабанова, І. Т. Балабанов [3]	Система дії фінансових важелів, яка відображена в організації, плануванні і стимулюванні фінансових ресурсів
Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова [11]	Система управління підприємством через фінансові важелі за допомогою фінансових методів
І. Г. Благун [61]	Сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів, за допомогою яких забезпечується система розподілу і перерозподілу ВВП, формування та використання фінансових ресурсів суб'єктів економіки
О. Д. Василик [10]	Сукупність форм і методів створення і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення
О. М. Волков [12]	Система фінансових важелів впливу на організацію, планування і стимулювання використання фінансових ресурсів
Н. В. Колчина [18]	Система управління фінансами підприємства з метою досягнення максимального прибутку
В. Мацків [27]	Система форм, методів та інструментів акумуляції фінансових ресурсів та їх вкладення в розвиток, технічне переозброєння та модернізацію діяльності, а також державної фінансової підтримки, призначених для організації планування та стимулювання фінансових потоків з метою створення сприятливих умов для їх сталого розвитку
В. П. Москаленко [30]	Сукупність фінансових та економічних методів, способів, форм, інструментів та важелів, за допомогою яких здійснюється регулювання фінансово-економічних процесів та відносин з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства
В. М. Опарін, Г. Г. Кірейцев [34]	Сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства
А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк [62]	Система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і фондів грошових засобів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати виробництва
Б.А. Райзберг [55]	Складова частина господарського механізму, сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів та відносин
Б. В. Степаненко-Липовик [56]	Сукупність взаємозалежних складових (фінансових методів, фінансових інструментів, нормативно-правового забезпечення, економічних важелів, інформаційного забезпечення), за допомогою яких у державі реалізуються розподільні та перерозподільні відносини, утворюються доходи суб'єктів господарювання та фонди грошових коштів, що створюють сприятливі економічні передумови для становлення бізнесу й сприяють його розвитку до досягнення рівня самофінансування, тобто забезпечення потреб простого і розширеного відтворення діяльності за рахунок отриманих доходів
А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін [65]	Система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі за допомогою фінансових методів
Авторський підхід	Сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених форм, методів, інструментів, важелів дотримання правильних пропорцій у русі фінансових потоків підприємства по всіх фазах циклу кругообігу фінансових ресурсів (формування, розподілу, використання) у відповідності до законодавчого, нормативного, інформаційного, кадрового, технічного забезпечення з метою реалізації стратегії стійкого зростання в поточному та перспективному періодах

Джерело: складено з врахуванням [метеленко]

А. І. Балабанова та І. Т. Балабанов обґрунтовують, що через фінансовий механізм здійснюється вплив фінансів на ефективність виробничого та торгового процесів, сам фінансовий механізм - це система діяльності фінансових важелів, що проявляються в організації, плануванні та стимулюванні використання фінансових ресурсів [3].

На думку М. М. Александрової та С. О. Маслової найбільшої уваги у тлумаченні поняття «фінансовий механізм» заслуговують два підходи до розуміння суті фінансового механізму: перший полягає в тому, що під поняттям фінансового механізму розуміють функціонування фінансів; другий базується на тому, що це - сукупність форм, методів, прийомів, важелів та інструментів [1].

Усі наведені визначення фінансового механізму тлумачать його по-різному. Вітчизняні і зарубіжні дослідники у визначеннях фінансового механізму надають перевагу його трактуванню з позиції об'єктивних чинників, оскільки є суттєва відмінність у складі, змісті та характері механізму, дії економічних законів, особливостей їхнього використання. Оскільки фінанси як об'єктивна економічна категорія належать до механізму дії економічних законів. Фінансовий механізм створюють суб'єкти фінансової системи для реалізації фінансової політики. Відповідно, при розробці фінансової політики необхідно враховувати дію об'єктивних економічних законів та закономірностей.

Фінансовий механізм містить такі основні елементи: фінансові методи; фінансові важелі; фінансові інструменти; нормативно-правове, інформаційне та організаційне забезпечення [19].

Ефективність фінансового механізму досягається за рахунок злагодженої дії усіх його складових елементів відповідно до потреб та інтересів суспільства за умови напрацювання належної законодавчої та нормативної бази. З метою досягнення більш раціональної та ефективної роботи на підприємстві в сфері економічних та фінансових питань доцільно створити єдину функціональну систему, а саме: фінансово-економічний

механізм, - з такою пропозицією погоджується і В. П. Москаленко, який наполягає на органічному взаємозв'язку економічного та фінансового механізмів [30].

О. Д. Василик та К. В. Павлюк деталізують структуру фінансового механізму за напрямками формування, розподілу та використання фондів фінансових ресурсів і показують її у вигляді взаємопов'язаних елементів, які є сукупністю форм і методів, що належать до системи управління фінансами. Вони зазначають, що згідно зі структурою фінансової системи фінансовий механізм поділяється на такі складові: фінансовий механізм підприємств, організацій, установ; бюджетний механізм; страховий механізм тощо [10].

Зосереджуючись на управлінні фінансовою діяльністю підприємств, такі автори, як: І.О. Бланк [5], Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова [11], А.М. Поддєрьогін [62] - відокремлюють фінансовий механізм діяльності підприємства від впливу деяких його інструментів загальнодержавного характеру, не визначаючи при цьому певні умови функціонування підприємств.

Як справедливо зазначає Л. О. Боцьора, фінансовий механізм розвитку суб'єктів підприємництва - це сукупність фінансових методів, інструментів і важелів, котрі взаємопов'язані та взаємодіють між собою на державному, внутрішньому й ринковому рівнях. Ці методи спрямовані на реалізацію економіко-інвестиційних та соціальних функцій підприємств такого типу за відповідної нормативно-правової, інформаційної, інституційної й інфраструктурної систем його забезпечення [6].

Фінансовий механізм можна розглядати як динамічну систему сукупної дії фінансових важелів, що виражається в організації, плануванні, управлінні грошовими потоками та контролі за процесом формування і використання фінансових ресурсів.

Суттєвим упущенням, на нашу думку, пропонованих визначень фінансового механізму є відсутність у багатьох випадках переліку джерел забезпечення використання фінансових методів та важелів, зокрема

законодавчого, нормативного, інформаційного, кадрового, технічного забезпечення. Крім цього, поняття фінансового механізму невіддільне від фінансової політики держави, яка визначає функції фінансового механізму та його органічний зв'язок із державним регулюванням економіки.

Фінансовий механізм є інструментом здійснення фінансової політики як макро-, так і на мікрорівні. Використовуючи різні елементи фінансового механізму, органи управління господарюючими суб'єктами прагнуть забезпечити реалізацію цілей фінансової політики, вирішення її стратегічних і тактичних завдань через фінансовий механізм управління [27].

У науковій літературі прийнято глобально виділяти два концептуальні підходи до розкриття змісту фінансового механізму [28].

Перший підхід полягає в тому, що під фінансовим механізмом розуміють функціонування самих фінансів підприємств. Матеріальним відображенням фінансових відносин є грошові потоки. Організація цих потоків, порядок їх здійснення відбувається за певними правилами, певними напрямками, що й характеризує фінансову «техніку». Такий підхід до визначення фінансового механізму відображає внутрішню організацію функціонування фінансів підприємств.

Другий підхід до розгляду поняття «фінансовий механізм» полягає в тому, що його розуміють як сукупність методів та форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан та розвиток підприємства. Даний підхід відображає зовнішню дію функціонування фінансів підприємств, характеризує фінанси як вирішальний фактор впливу апарату управління на економічний стан підприємства.

Проведений детальний аналіз наявних дефініцій дав нам змогу виділити наступні концептуальні підходи до розуміння сутності фінансового механізму, що зустрічаються з більшою чи меншою деталізацією в сучасній науковій фінансово-економічній літературі (рисунок 1.1):

- засіб організації фінансів (або фінансових відносин) як на рівні національного господарства, так і на рівні окремих його суб'єктів (держави, галузі, підприємства);
- засіб управління фінансовими ресурсами;
- засіб забезпечення та регулювання господарської діяльності підприємства, економічного та соціального розвитку суспільства;
- система управління фінансами (фінансовими відношеннями);
- система управління фінансовими ресурсами;
- система фінансового управління господарською діяльністю.

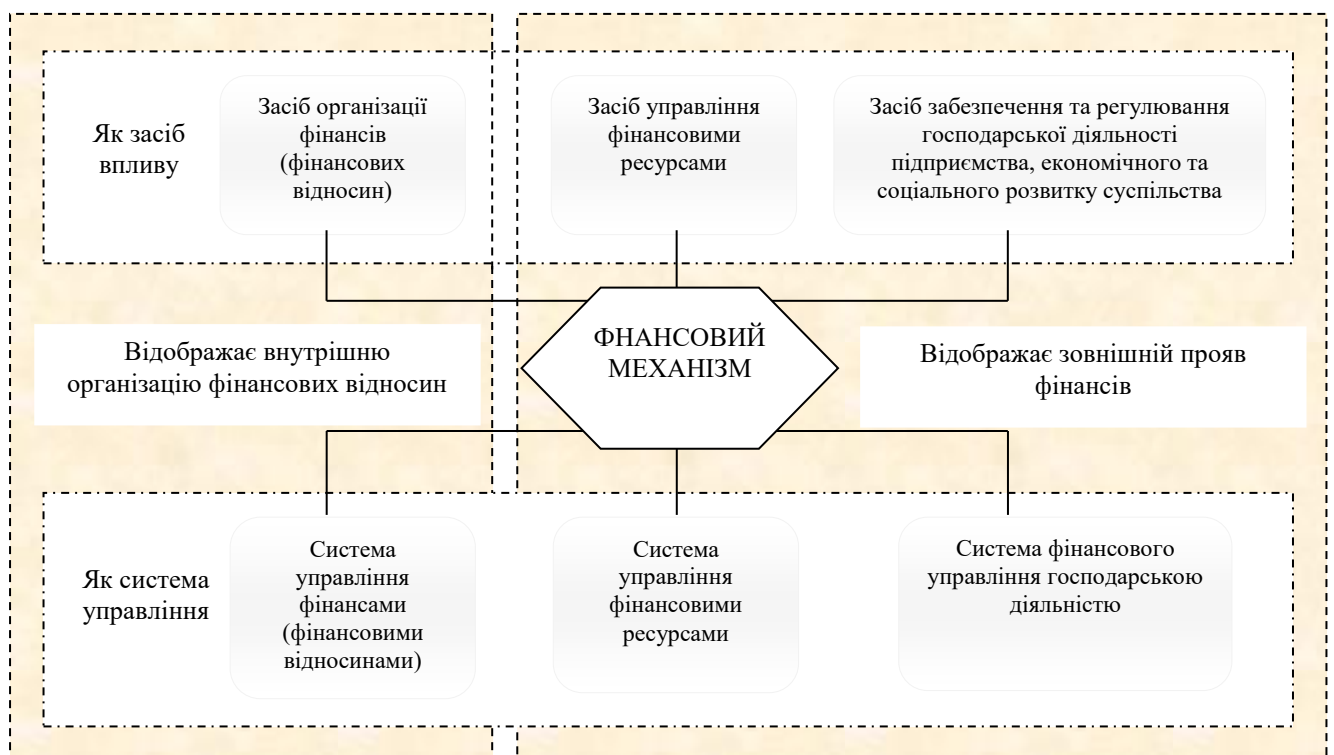

Рисунок 1.1 - Класифікація концептуальних підходів до розкриття економічного змісту фінансового механізму

Джерело: складено з врахуванням [28]

Виходячи з вище зазначеного, фінансовий механізм розвитку суб'єктів підприємництва пропонуємо розглядати як сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених форм, методів, інструментів, важелів управлінського впливу на дотримання правильних пропорцій у русі

фінансових потоків по всіх фазах циклу кругообігу фінансових ресурсів (формування, розподілу, використання) у відповідності до законодавчого, нормативного, інформаційного, кадрового, технічного забезпечення з метою реалізації стратегії стійкого зростання в поточному та перспективному періодах. Такий авторський підхід дає нам усі підстави розглядати фінансовий механізм як засіб реалізації певного управлінського впливу згідно з другим концептуальним підходом, означеним на рисунку 1.1.

Вхідною (базовою) ланкою фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва слугуватиме процес формування фінансових ресурсів, який складає систему його фінансового забезпечення. З точки зору системного підходу фінансове забезпечення суб'єктів підприємництва включає в себе не тільки складні та послідовно витримані управлінські процедури, але і методи та умови їх здійснення, які визначаються нормативно-правовим забезпеченням. У зв'язку з цим фінансове забезпечення слід розглядати як процес, як сукупність ряду послідовних дій, спрямованих на досягнення конкретного результату зі сторони підприємницьких структур, державних та місцевих органів влади, фінансових інститутів щодо забезпечення сталого розвитку суб'єктів підприємництва та підвищення його ролі у вирішенні соціально-економічних завдань.

Структура фінансового механізму є доволі складною. У неї входять різні елементи. Саме множинність фінансових взаємозв'язків і зумовлює застосування великої кількості елементів фінансового механізму, що в свою чергу відображає специфіку фінансового забезпечення діяльності суб'єктів підприємництва, визначає характер взаємодії суб'єктів підприємництва із зовнішнім середовищем та полегшує управління фінансовими ресурсами. Задоволення потреби учасників ринку у вільних фінансових коштах здійснюється, як правило, у формі позикового фінансування. Стабільна можливість отримання кредитних ресурсів для фінансування поточної діяльності та інвестиційних проектів є одним із основних чинників реалізації економічного потенціалу суб'єктів підприємництва.

Від фінансового механізму залежать пропорції розподілу та перерозподілу новоствореної вартості. Недосконалість розподільних процесів, що обумовлюють дію фінансового механізму, може викликати низку економічних, соціальних та фінансових проблем.

У вітчизняній практиці до таких проблем можна віднести наступні [27]:

- економічні: переважно сировинна орієнтація економіки, залежність від світової кон'юнктури цін на корисні копалини, виробництво металургійної та хімічної промисловості;

- значний рівень інфляції; низький платоспроможний попит населення;

- соціальні: високий ступінь диференціації доходів громадян країни; низький рівень життя основної маси населення;

- фінансовий механізм знаходиться в розпорядженні суб'єктів, які часто використовують його не в інтересах розвитку економіки та суспільства в цілому, а в інтересах певних соціальних груп і окремих особистостей;

- відсутні механізми державного регулювання первинного розподілу доходів у сфері недержавного сектора, спрямовані на зниження диференціації доходів менеджерів і рядових працівників;

- не опрацьовані методологічні підходи до розподілу витрат бюджетів та обґрунтування прогнозів економічних і соціальних наслідків прийнятих фінансових рішень, особливо в частині проведення реформ в економічній та соціальній сфері (освіта, пенсійна система, приватизація державного майна);

- не забезпечена повна прозорість грошових потоків у системі державних фінансів між учасниками бюджетного процесу.

Зазначені вище проблеми свідчать про неефективність існуючого фінансового механізму, про слабку його реакцію на процеси розподілу, перерозподілу і забезпечення їх повноцінного контролю.

Специфіка формування фінансового механізму та його дієвість багато в чому визначаються галузевими особливостями. Належність господарюючих

суб'єктів до тієї чи іншої галузі економіки, сфери діяльності знаходить відображення у суті грошових відносин – характер формування грошових фондів та напрями їх використання, в системі розподілу прибутку, взаєминах із різними ланками державних фінансів.

Базовими елементами механізму виступають різні форми, методи, важелі, інструменти, забезпечення (нормативно-правове, адміністративно-організаційне, інформаційне, кадрове, технічне). Видами стимулювання розвитку підприємництва є економічні, соціально – психологічні, організаційні, які, з одного боку, повинні стимулювати діяльність підприємства незалежно від форми власності, на задоволення потреб суспільства, а з іншого – слугувати мотиватором для розкриття внутрішніх можливостей цих підприємств. При цьому успіх роботи всього механізму досягається ефективністю (злагодженістю) роботи кожної її ланки. Дія даного механізму стимулювання підприємництва має бути спрямована на створення таких умов господарювання, при яких підприємства різних галузей економіки були б зацікавлені в підвищенні своєї конкурентоспроможності, завоюванні додаткових сегментів ринку, раціональному використанні наявних ресурсів, вдосконаленні виробництва, поліпшенні якості продукції.

1.2 Інструментарій менеджменту для забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва

Ринкові перетворення, інтеграція України до складу глобального світового господарства й, одночасно, явища глибокої фінансової кризи в країні стали причиною виникнення в реальному секторі економіки ряду серйозних економічних проблем. У наявності масштабні дисбаланси соціально-економічного, організаційно технологічного та інвестиційно-

фінансового характеру, а також асиметрія в відносинах власності, розподілі, в системі управління.

Інституційні перетворення в Україні, які відбуваються під впливом глобалізації, загальносвітових трансформаційних процесів, що призводить до зміни та знищення попередніх економічних зв'язків, вимагають забезпечення сталого розвитку як національної економіки, так і сфер економічної діяльності та конкретних підприємств на основі антикризового менеджменту, вдосконалення системи управління, проведення широкомасштабних державно-управлінських реформ, запровадження ефективних фінансових механізмів розвитку тощо.

Бізнес-діяльність здійснюється в різних масштабах, а тому для ефективного і системного регулювання, отримання результативності від управлінського впливу відбувається його розподіл за відповідними критеріями на малий, середній та великий бізнес. Світовий досвід господарювання свідчить, що малий, середній і великий бізнес у деяких напрямках діяльності доповнюють одне одного. Тому, доцільно визначити відмінності таких підприємств між собою та ознак, за якими їх розподіляють на певні категорії з метою подальшої ідентифікації їх головних пріоритетів розвитку (таблиця 1.2)].

Так, відповідно до Господарського кодексу, Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [13, 51 , 41]:

– суб'єктами мікропідприємництва є: «фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України», балансова вартість

активів - до 350 тисяч євро, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 700 тисяч євро;

Таблиця 1.2 - Ідентифікація суб'єктів господарювання за критерієм величини в Україні

Суб'єкт господарювання	Величина суб'єкта господарювання	Господарський кодекс України, ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»		ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	
		Середня кількість працівників за звітний період (календарний рік), осіб	Річний дохід, млн. євро/рік	Балансова вартість активів, млн. євро/рік	Чистий дохід від реалізації продукції, млн. євро/рік
Фізична особа Юридична особа	Мікро	Не перевищує 10	Не перевищує суму, еквівалентну 2	До 0,350	До 0,700
Фізична особа Юридична особа	Мале	Не перевищує 50	Не перевищує суму, еквівалентну 10	До 4	До 8
Фізична особа Юридична особа	Середнє	Не перевищує 250	Не перевищує суму, еквівалентну 50	До 20	До 40
Юридична особа	Велике	Перевищує 250	Перевищує суму, еквівалентну 50	Понад 20	Понад 40

Джерело: Складено на основі [13, 51, 41]

– суб'єктами малого підприємництва є: «фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від

будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України», балансова вартість активів - до 4 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 8 мільйонів євро;

– суб'єктами середнього підприємництва є: «фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України», балансова вартість активів - до 20 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 40 мільйонів євро;

– суб'єктами великого підприємництва є: «юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України, балансова вартість активів - понад 20 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - понад 40 мільйонів євро.

Доцільність переходу до реалізації стратегії сталого розвитку визначається як внутрішніми, так і зовнішніми, що пов'язані із євроінтеграційними прагненнями України та необхідністю виконання міжнародних зобов'язань.

В Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» та проекті Стратегії інноваційного розвитку України на 2020–2030 роки в умовах глобалізаційних викликів визначено, що «зростаюча залежність національної економіки від зовнішніх факторів, в тому числі негативних, обмеженість і дорожнеча енергетичних ресурсів, необхідність більш раціонального використання

сировинної бази і робочої сили повинні служити стимулом для ... переходу вітчизняної економіки до стандартів економічно безпечного виробництва і споживання з метою забезпечення сталого економічного розвитку в цілому» [57, 58].

Рисунок 1.2 - Система чинників стійкого розвитку суб'єкта підприємництва

Джерело: Складено на основі [20, 59]

Стійкий розвиток підприємства – це процес усвідомленого вибору власниками і керівництвом підприємства напрямів його діяльності, що ґрунтується на забезпеченні соціальної, екологічної та економічної

результативності, здійснюється під впливом «рефлексивно-активного середовища» функціонування підприємства.

Стійкість суб'єкта господарювання залежить від сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, які наведено на рисунку 1.2.

Найважливішою зі складових стійкого функціонування та розвитку суб'єкта господарювання є саме фінансова складова, а отже, вихідною базою для управління фінансовою стійкістю підприємства є його фактичний фінансовий стан.

Специфічні умови функціонування суб'єктів підприємництва потребують формування фінансового механізму розвитку та окремих його складових, а саме, інструментів, які б ефективніше вирішували всі поточні та перспективні завдання подолання нестабільного (кризового) стану з подальшим його розвитком, а не тільки усунення тимчасових фінансових труднощів (рисунок 1.3.).

В першу чергу фінансовий механізм реалізується через зовнішні та внутрішні інструменти впливу на суб'єкти та об'єкти фінансового управління, до яких слід віднести: фінансове забезпечення, фінансові методи та заходи, фінансові відносини та фінансові важелі.

Залежно від джерел фінансування фінансове забезпечення поділяється на: використання власного капіталу; кредитування або залучення капіталу; зовнішнє фінансування [33].

До власних джерел можна віднести прибуток та амортизацію, до залучених - кошти фінансово-кредитної сфери, державна допомога, ресурси вітчизняних та міжнародних фондів й організацій, кошти приватних осіб. Враховуючи, що рівень прибутковості суб'єктів підприємництва в основному відносно невисокий, можна стверджувати, що вирішальну роль у розвитку даних суб'єктів відіграють саме залучені кошти. В той же час фінансово-кредитна сфера розглядає таке фінансування як інвестування з високими витратами, високими ризиками.

Таким чином, будь-якій економіці розвиток суб'єктів підприємництва без державної допомоги не представляється можливим. Однак важливим при цьому є необхідність забезпечити стимули до активного ефективного інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва.

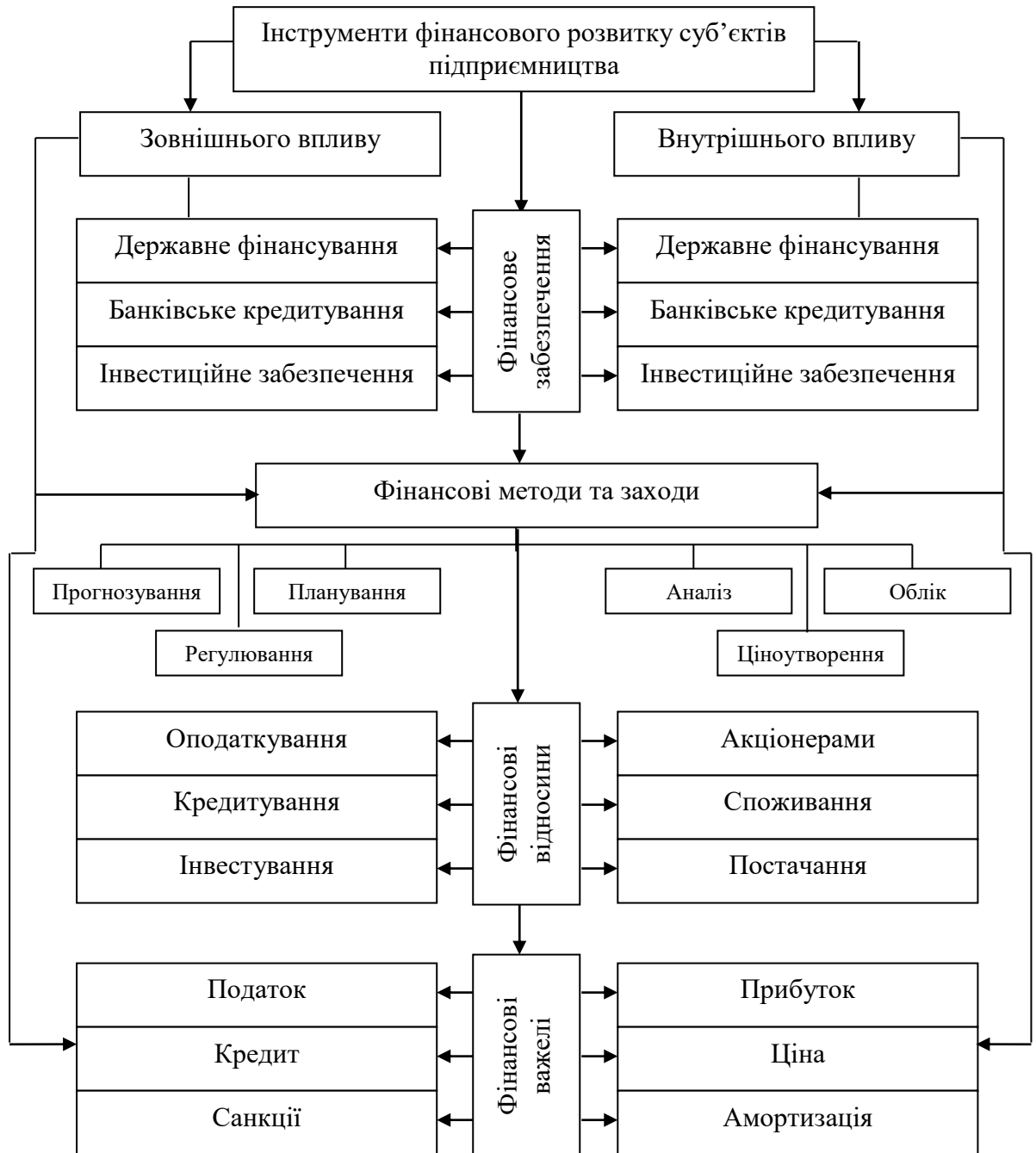

Рисунок 1.3 - Інструменти фінансового механізму розвитку підприємства

Джерело: Складено на основі [31, 62]

Фінансовий метод – це «спосіб впливу фінансових відносин на економічні процеси з метою досягнення певної мети» [38]. До таких методів належать: планування, прогнозування, регулювання, облік, аналіз, ціноутворення.

Фінансові інструменти – конкретні способи реалізації фінансового методу, які прямо впливають на розвиток суб'єкта підприємництва [31].

Фінансові важелі – це засоби, використання яких дає можливість поживати, підсилити діяльність та сприяти розвитку суб'єкта підприємництва [31]. До таких важелів відносяться: ставка податку, розмір мінімальної заробітної плати, норми амортизаційних відрахувань; різноманітні плани, прогнози щодо діяльності підприємств, програми розвитку підприємництва; чистий прибуток, власний капітал, грошові фонди, амортизаційні відрахування, кошти від продажу ліквідних активів, кредиторська заборгованість, спонсорські кошти, лізинг, факторинг, форфейтинг, дотації, субвенції, програмно-цільове фінансування, норми амортизаційних відрахувань; кредити банків, позики кредитних спілок, ломбардів, інвестиційне кредитування; державні кредити, надання банкам податкових пільг за коштами, які спрямовані на кредитування малого підприємництва; капітальні інвестиції, вкладення коштів в акції та інші цінні папери, франчайзинг, венчурне фінансування, державні закупівлі, часткова компенсація процентних інвестування; вибір оптимальної схеми оподаткування та оптимізація договірних відносин; податки, збори, обов'язкові платежі, штрафні санкції, податкові пільги, податковий інвестиційний кредит, податкові канікули, відстрочення зі сплати податків, розмір мінімальної зарплати оподаткування; витрати на страхування предметів застави, страхове відшкодування, державні гарантії за кредитами.

Особливу роль у фінансовому забезпеченні розвитку суб'єктів підприємництва в сучасних умовах функціонування повинні займати державне та інвестиційне фінансування, оскільки підприємствам занадто

складно виділити власні фінансові ресурси для подальшого розвитку діяльності.

Виходячи із обраних джерел фінансування розвитку суб'єкта підприємництва, необхідно визначитися із основними фінансовими методами та заходами, враховуючи кризовий стан ззовні, для подальшої організації фінансових відносин, а саме: прогнозування, планування розвитку діяльності, враховуючи відповідні індикатори та важелі. За допомогою цих методів забезпечується створення та використання на підприємствах грошових фондів, які в процесі фінансово-господарської діяльності матеріалізуються в різноманітних активах.

Таким чином, фінансовий механізм забезпечує систему управління фінансами, що визначається своєю багатофункціональністю.

Ефективність фінансового механізму розвитку суб'єкта підприємництва забезпечується тільки при умові поєднання у використанні фінансових важелів зовнішнього та внутрішнього впливу, таких як: ціна, виручка, амортизація, податок, кредит, прибуток тощо. Кожний із цих індикаторів виступає інформаційним забезпеченням в аналізі існуючого стану та перспектив розвитку діяльності суб'єкта підприємництва.

2 Аналітико-методичні основи управління фінансовим розвитком суб'єктів підприємництва

2.1 Аналітична оцінка фінансового розвитку суб'єктів підприємництва в Україні в 2015-2020 р.р.

Нині конкурентоспроможність будь-якої держави на міжнародному ринку значно залежить від стану модернізації її економіки. Як засвідчує світовий досвід, однією із ключових передумов підвищення рівня конкурентоспроможності економіки держави, формування та реалізації її експортного потенціалу, гарантією зниження рівня безробіття, покращення якості життя населення та матеріального збагачення країни є розвиток підприємництва.

Розвиток підприємництва у сучасних складних соціально-економічних умовах нашої держави значно впливає на стабілізацію та відновлення національної економіки. Від рівня ефективності діяльності вітчизняних підприємств залежить можливість економічного зростання держави, рівень зайнятості та якість життя населення. Для того, щоб виявити певні тенденції та детально охарактеризувати стан розвитку вітчизняного підприємництва, проаналізуємо динаміку кількості суб'єктів господарювання та частки суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні протягом 2015-2019 років (таблиця 2.1).

За даними Державної служби статистики на кінець 2019 року в Україні функціонувало близько 1,94 млн підприємств та фізичних осіб-підприємців, кількість яких в порівнянні з 2015 роком скоротилась на 32,7 тис. одиниць. Скорочення відбулося за рахунок зменшення кількості суб'єктів мікропідприємництва на 69,9 тис. одиниць, переважна більшість з яких закрилися, а незначна – перейшла в статус суб'єктів середнього підприємництва. Це пов'язано із внутрішніми та зовнішніми викликами та

загрозами, а саме, загостренням фінансово-економічної та політико-економічної кризи, воєнними подіями на сході України, тощо.

Таблиця 2.1 – Динаміка кількості суб'єктів підприємництва України в 2015-2019 роках

Показники	Кількість суб'єктів, одиниць					Абсолютне відхилення, (+,-), одиниць
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019/2015 р.р.
Суб'єкти великого підприємництва	423	383	399	446	518	+95
Суб'єкти середнього підприємництва	15510	15113	15254	16476	18129	+2619
Суб'єкти малого підприємництва,	1958385	1850034	1789406	1822671	1922978	-35407
в т.ч мікропідприємства	1630571	1558880	1466486	1483297	1560650	-69921
РАЗОМ	1974318	1865530	1805059	1839593	1941625	-32693

Джерело: Складено за даними [35]

Найбільшою у загальній кількості суб'єктів підприємництва в досліджуваному періоді в Україні була частка суб'єктів малого підприємництва (у тому числі суб'єктів мікропідприємництва. Станом на кінець 2019 року вона дорівнювала 99,04% (рисунок 2.1). Отже, як і в більшості європейських країн, в Україні останнім часом найбільше розвивається саме мале підприємництво (у тому числі мікропідприємство).

Щодо окремих видів суб'єктів підприємництва, статистика свідчить, що кількість суб'єктів великого підприємництва у 2015-2019 рр. зросла на 95 одиниць, хоча у 2016 році відмічається незначне їх скорочення в порівнянні з 2015 роком. Аналогічна ситуація спостерігалась у 2015-2019 рр. й у процесі розвитку середнього підприємництва: їх кількість в динаміці зросла на 2 тис. 619 одиниць. Щодо розвитку малого підприємництва (включаючи

мікропідприємництво) у 2015-2019 рр., статистика показала, що у їх загальна кількість зменшилась на 35 тис. 407 одиниць. 2017 рік став переломним, оскільки в наступних періодах кількості суб'єктів малого підприємництва зростала.

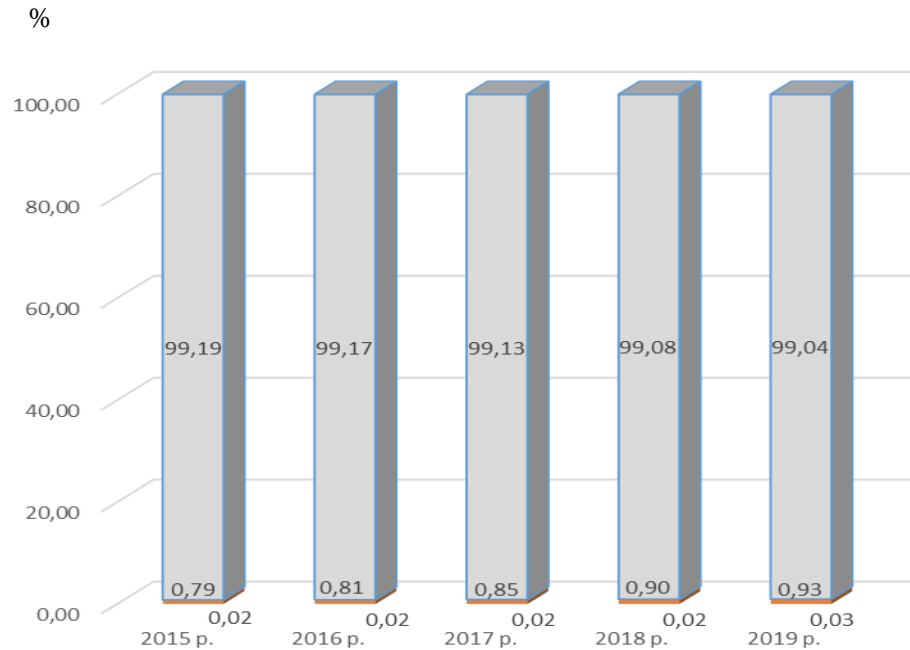

Рисунок 2.1 – Структура кількості суб'єктів підприємництва України в 2015-2019 роках

Джерело: Побудовано за даними [35]

Охарактеризуємо динаміку розвитку вітчизняного підприємництва шляхом проведення аналізу основних показників діяльності різних за розміром суб'єктів підприємництва в Україні у 2013-2017 рр. (табл. 3). За даними таблиці 3 можна зробити висновок, що у 2013-2017 рр. кількість зайнятих та найманих працівників переважно зменшувалася. Найгірше становище у цьому контексті було у суб'єктів великого підприємництва (станом на 2017 рік кількість зайнятих і найманих працівників дорівнювала 1560,9 тис. осіб), а найкраще – у суб'єктів малого, у тому числі мікропідприємництва (у 2017 році кількість зайнятих та найманих працівників становила відповідно 3956,3 і 2393,3 тис. осіб). Щодо ситуації із суб'єктами середнього підприємництва кількість зайнятих та найманих

працівників мала також тенденції до зниження і в 2017 році дорівнювала відповідно 2623,8 тис. осіб та 2621,7 тис. осіб.

Охарактеризуємо динаміку розвитку вітчизняного підприємництва шляхом проведення аналізу основних показників його діяльності у 2015-2019 рр.

За даними рисунку 2.2 можна зробити висновок, що у 2015-2019 рр. кількість зайнятих та найманих працівників переважно зростала. Майже 50 % зайнятих та найманих працівників підприємств припадає на сферу діяльності суб'єктів середнього підприємництва, серед фізичних осіб-підприємців – 99% на сферу суб'єктів мікропідприємництва.

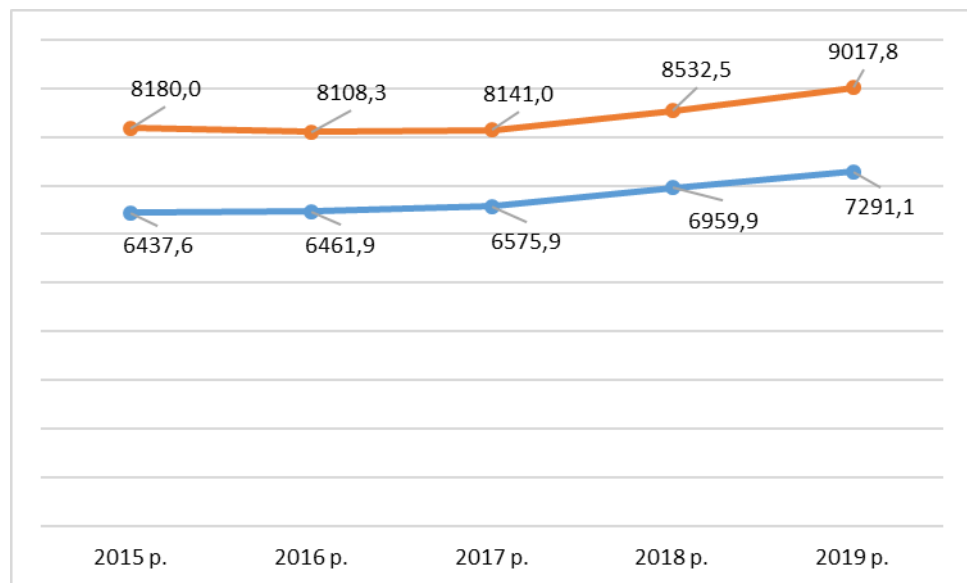

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості зайнятих та найманих працівників на підприємствах України в 2015-2019 роках

Джерело: Побудовано за даними [35]

Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємствами України в 2015–2019 рр. зріс з 5,56 трильйонів грн. до 10,5 трильйонів грн., або майже на 5,0 трильйонів грн. (або на 89,4%) (таблиця 2.2).

Найбільші обсяги реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) в досліджуваному періоді показували суб'єкти середнього підприємництва -

2,2 трильйона грн в 2015 році, 2,7 трильйона грн в 2016 році, 3,3 трильйона грн в 2017 році, 3,95 трильйона грн в 2018 році, 4,2 трильйона грн в 2019 році. Темп їх приросту в досліджуваному періоді склав 92%. Їх частка в загальній структурі обсягів реалізації щорічно складає майже 40%.

Наступне місце по обсягах реалізації займають великі підприємства. Так, в 2015 році вони реалізували продукції (товарів, робіт, послуг) на 2,05 трильйона грн, в 2016 році - на 2,4 трильйона грн, в 2017 році - 2,9 трильйона грн, в 2018 році – 3,5 трильйона грн, в 2019 році – 3,6 трильйона грн. Темп їх приросту в досліджуваному періоді склав 76,9%. Їх частка в загальній структурі обсягів реалізації динамічно зменшується з 37% до 34,5%.

Найменшу частку в сукупних обсягах реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) займають суб'єкти малого підприємництва. Так їх частка в загальній структурі обсягів реалізації динамічно зростає з 23,7 % до 25,6%. В абсолютних показниках це становить 1,3 трильйона грн в 2015 році, 1,6 трильйона грн в 2016 році, 2,0 трильйона грн в 2017 році, 2,4 трильйона грн в 2018 році, 2,6 трильйона грн в 2019 році.

Таблиця 2.2 – Динаміка обсягів реалізованої продукції суб'єктами підприємництва України в 2015-2019 роках

Показники	Роки, млн грн					Абсолютне відхилення, (+,-)		Темп приросту, %	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019/ 2015 р-р.	2019/ 2018 р-р.	2019/ 2015 р-р.	2019/ 2018 р-р.
Суб'єкти великого підприємництва	2053189,5	2391454,3	2929516,6	3515839,5	3631415,3	+1578225,8	+115575,8	+76,9	+3,3
Суб'єкти середнього підприємництва	2184376,8	2683303,5	3314956,1	3954017,4	4194484,1	+2010107,3	+240466,7	+92,0	+6,1
Суб'єкти малого підприємництва	1318974,1	1651982,0	2067799,2	2496947,6	2698213,4	+1379239,3	+201265,8	+104,6	+8,1
Разом	5556540,4	6726739,8	8312271,9	9966804,5	10524112,8	+4967572,4	+557308,3	+89,4	+5,6

Джерело: Складено за даними [35]

Динаміку обсягів реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємствами України в 2015-2019 роках подано на рисунку 2.3.

млн грн

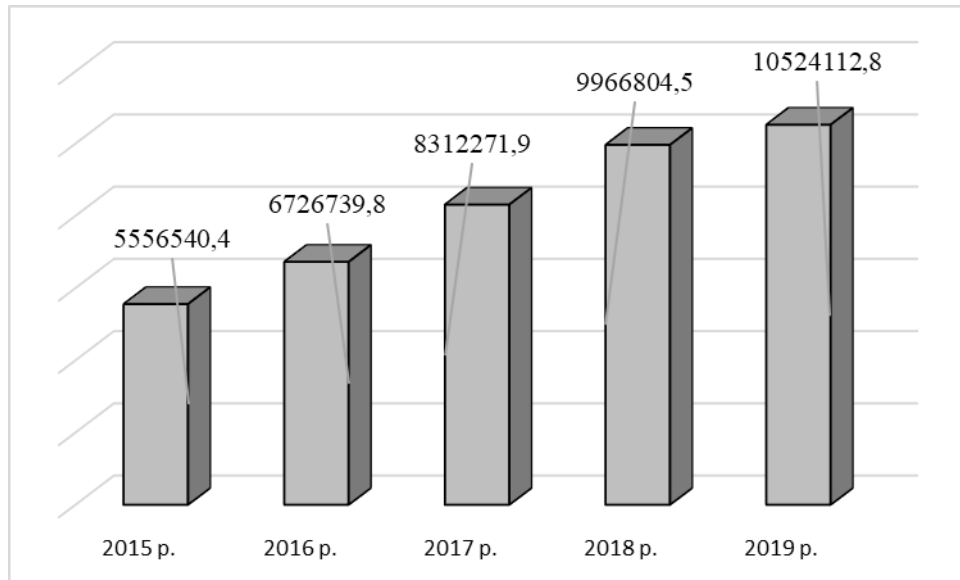

Рисунок 2.3 - Динаміка загальних обсягів реалізованої продукції підприємствами України в 2015-2019 роках

Джерело: Побудовано за даними [35]

В складі обсягів реалізації продукції (товарів, послуг) в 2015-2019 роках лідерами є промислові підприємства, підприємства оптової і роздрібною торгівлі, транспортні підприємства, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, підприємства сільського, лісового та рибного господарства, фінансова та страхова діяльність.

Наслідки різних видів діяльності вітчизняних підприємств найкраще показують фінансові результати їхньої діяльності. Тому в рамках даного дослідження є доцільним також проаналізувати фінансові результати діяльності та рентабельність підприємств в Україні протягом останніх років, що дасть змогу детальніше дослідити особливості функціонування вітчизняного підприємництва.

Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств України за 2015-2019 роки відображена у таблиці 2.3. У досліджуваному періоді спостерігаємо зростання чистого прибутку підприємств України. Так, якщо в 2015 році чисті збитки склали -373,5 млрд грн, то в 2019 році чистий прибуток зріс до 523,8 млрд грн. Відсоток підприємств, які одержали прибуток у 2019 році склав 73,6%, а збиткових підприємств – 26,4%.

Таблиця 2.3 – Чистий прибуток (збиток) підприємств України за 2015-2019 роки

Роки	Усього				
	чистий прибуток (збиток), тис.грн	підприємства, які одержали прибуток		підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн
2015	-373516013,2	73,3	352980433,4	26,7	726496446,6
2016	29705020,1	73,0	396745355,6	27,0	367040335,5
2017	168752792,7	72,4	515460600,5	27,6	346707807,8
2018	288305468,1	73,9	584358002,5	26,1	296052534,4
2019	523779001,5	73,6	772019623,4	26,4	248240621,9

Джерело: Складено за даними [35]

В 2019 році в порівнянні із 2018 роком чистий прибуток підприємств України зріс майже вдвічі, що вказує на покращення умов ведення бізнесу.

Найбільшу частку у структурі прибутковості суб'єктів господарювання в 2019 році становлять середні підприємства (47,1%), тоді як великі підприємства (35,8%), а малі підприємства (17,1%) (рисунок 2.4). В 2018 році структура прибутковості була розподілена наступним чином: великі підприємства (47,4 %), середні підприємства (41,5%), малі

підприємства (11,1%). В 2017 році прибутковим був лише великий та середній бізнес.

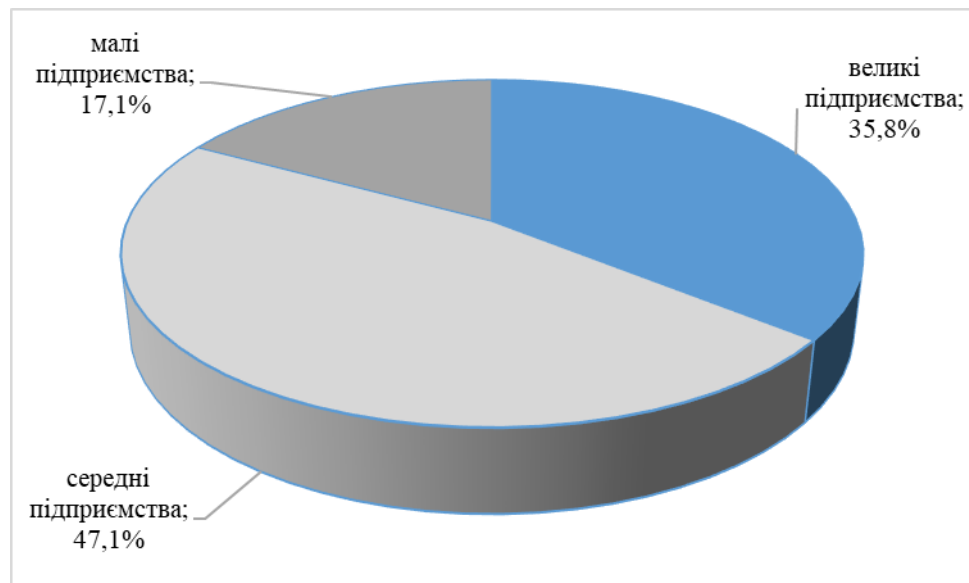

Рисунок 2.4 – Структура прибутковості суб’єктів господарювання України в 2019 році

Джерело: Побудовано за даними [35]

Динаміка рентабельності (збитковості) операційної та всієї діяльності підприємств України за 2015-2019 роки подана у таблиці 2.4.

Операційна діяльність - це основна діяльність підприємства, яка пов’язана з виробництвом і реалізацією продукції (робіт, послуг), забезпечує основну частку доходу і є головною метою створення підприємства. Характер операційної діяльності підприємства визначається, перш за все, специфікою галузі економіки, до якої воно належить. Основу операційної діяльності більшості підприємств становить виробничо-комерційна або торгівельна діяльність, яка доповнюється здійсненням інвестиційної та фінансової діяльності.

Дані таблиці 2.4 демонструють у 2019 році зростання рівня рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств України до 10,2%, що на 2,1% вище в порівнянні з 2018 роком.

Таблиця 2.4 – Динаміка рентабельності (збитковості) операційної та всієї діяльності підприємств України за 2015-2019 роки

у відсотках

Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств					Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2015	1,0	4,0	0,0	-4,2	-8,2	-7,3	-7,0	-5,0	-13,6	-20,4
2016	7,4	8,8	6,9	5,2	-0,4	0,6	2,4	0,7	-3,6	-11,7
2017	8,8	11,2	7,3	6,5	2,4	3,0	5,2	3,1	-2,0	-8,0
2018	8,1	9,1	7,0	8,3	4,7	4,5	5,2	4,6	2,7	-1,8
2019	10,2	10,3	10,0	10,7	9,3	7,6	6,8	8,6	7,0	3,3

Джерело: Побудовано за даними [35]

Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств України склав в 2019 році 7,6 % що на 3,1 % більше ніж у 2018 році.

У 2018 році спостерігаємо збитковість мікропідприємств на рівні - 1,8%. Даний показник має позитивну динаміку до скорочення з -20,4% в 2015 року до +3,3% в 2019 році.

Середні підприємства 4 останні роки поспіль є рентабельними і рівень зростає з 0,7% у 2016 році та 8,6 % у 2019 році.

Рентабельними також є і великі підприємства у 2016-2019 роках, рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності цих підприємств зростає з 2,4% до 6,8 %.

Задля порівняння простоти (легкості) підприємницької діяльності між країнами світу, Світовим банком (World Bank Group) [70] започатковано рейтингову оцінку на основі Індексу легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index), що розраховується на основі річних даних [69].

Рейтинг Світового банку «Doing Business» це інтегрований показник легкості ведення бізнесу в країні; результат щорічного дослідження, що оцінює простоту ведення підприємницької діяльності за десятьма показниками у 190 країнах світу.

Компоненти Рейтингу оцінюють нормативні акти, що регулюють діяльність малих і середніх підприємств протягом усього життєвого циклу, та їх фактичне використання на практиці. Реалізація проєкту Рейтинг «Doing Business» почалася у 2002 році.

В межах розрахунків Рейтингу проводиться аналіз правових норм, що застосовуються у відношенні приватних підприємств по 12 сферах (показниках) їх життєвого циклу. Для розрахунків Рейтингу «Doing Business – 2020» десять з них були включені до сукупного рейтингу сприятливості умов ведення бізнесу: «створення підприємств», «отримання дозволів на будівництво», «підключення до системи електропостачання», «реєстрація власності», «отримання кредитів», «захист міноритарних інвесторів», «оподаткування», «міжнародна торгівля», «забезпечення виконання контрактів», «вирішення питання неплатоспроможності». «Doing Business» також вимірює «Наймання робочої сили» і «Укладення контрактів з урядом» - показники, які не увійшли до Рейтингу «Doing Business – 2020».

Рейтинг «Doing Business» є інструментом для вимірювання [36]:

- сприятливості бізнес-клімату. Тобто наскільки просто, легко, швидко та недорого можна започаткувати та вести бізнес. Уникнення надмірного втручання у ведення бізнесу та спрощення регулювання сприяє створенню сприятливих умов для зростання МСБ та розвитку чесної конкуренції;

- рівню підприємницької активності та рівню корупції. Як правило, країни с хорошим Рейтингом «Doing Business» мають більш високий рівень підприємницької активності та більш низький рівень корупції;

- рівню конкурентоздатності країни. Впровадження кращих світових практик з регулювання та поліпшення позиції країни веде до зростання

економіки та покращення стандартів життя населення, як то створення нових робочих місць, зростання доходів.

Також Рейтинг «Doing Business» є:

- сигналом для інвесторів. Рейтинг використовується міжнародними інвесторами при виборі країни для здійснення інвестицій. Країни, які займають вищі місця в рейтингу, зазвичай залучають більше прямих іноземних інвестицій;

- інструкцією для Уряду. Аналіз даних за напрямками Рейтингу дозволяє порівняти умови регулювання підприємницької діяльності між країнами і в динаміці, тим самим проект «Doing Business» спонукає країни до більш ефективного регулювання та забезпечує вимірні орієнтири для проведення реформ. Тобто дозволяє визначити пріоритетні сфери для проведення регуляторних реформ.

Від початку розрахунку рейтингу Україна посідала в ньому не найкращі позиції і лише у 2015 році країна потрапила до першої сотні. Найнижчу позицію Україна мала у 2012 році - 152 місце із 183-х. У 2019 році країна досягла позиції - 71 місце серед 190 країн. Результат непоганий, але не найкращий навіть серед країн пострадянського простору. Литва перебуває на 11 місці, Естонія - на 18-му, Латвія - на 19-му, Казахстан - на 25-му, РФ - на 28-му, Молдова - на 48-му, Білорусь - на 49-му.

Дані Світового банку щодо легкості ведення бізнесу за результатами проведеного дослідження «Doing Business-2020» показують, що Україна в 2020 році в рейтингу посіла 64 місце [69]. Порівняно з 2019 р. позиція покращилася на сім пунктів (рисунок 2.5).

При підвищенні загального рейтингу на 7 позицій, Україна продемонструвала зростання за п'ятьма індикаторами [36]:

- «захист інвесторів» + 27 позицій (з 72 на 45). Посилено захист міноритарних інвесторів, шляхом запровадження вимоги більш докладного розкриття інформації про операції з зацікавленими сторонами;

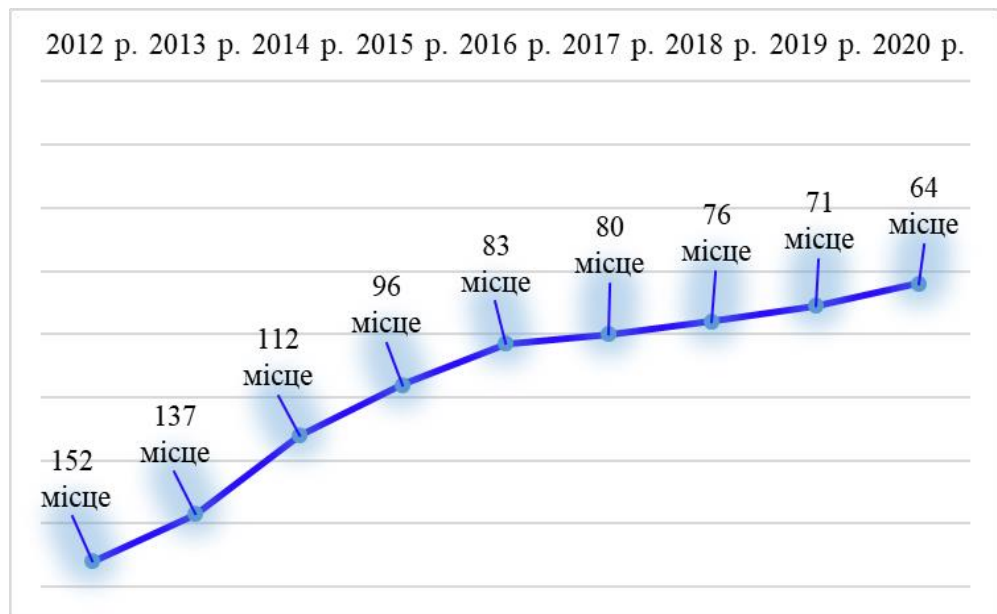

Рисунок 2.5 - Україна у рейтингах Doing Business в 2012-2020 роках

Джерело: Побудовано за даними [69]

- «отримання дозволів на будівництво» + 10 (з 30 на 20). Спрощено процес отримання дозволів на будівництво, за рахунок усунення вимоги щодо найму зовнішнього спостерігача і запровадження системи онлайн-повідомлень. Також здешевлено отримання дозволу на будівництво завдяки зменшенню внеску до Київської міської ради;

- «підключення до електромереж» + 7 (з 135 на 128). Спрощено процес отримання електроенергії за рахунок оптимізації випуску технічних умов і запровадження системи географічної інформації. Також підвищено надійність енергопостачання, шляхом запровадження механізму компенсації за відключення;

- «міжнародна торгівля» + 4 (з 78 на 74). Скорочено час на імпорт завдяки спрощенню вимог сертифікації відповідності для автозапчастин;

- «реєстрація власності» + 2 (з 63 на 61). Спрощено реєстрацію власності за рахунок підвищення прозорості системи управління земельними ресурсами.

За п'ятьма іншими напрямками, на жаль, було проведено недостатньо реформ, тому відбулося зниження позицій України:

- «оподаткування» -11 місць (з 54 на 65);
- «забезпечення виконання контрактів» -6 місць (з 57 на 63);
- «реєстрація підприємств» -5 місць (з 56 на 61);
- «отримання кредитів» -5 місць (з 32 на 37);
- «врегулювання питання щодо неплатоспроможності» -1 місце (з 145 на 146).

Так, за статистикою Світового банку в межах Рейтингу було впроваджено понад 3800 реформ.

Україна також здійснює багато реформ для покращення бізнес-клімату, але на її загальну позицію в Рейтингу впливають й істотні позитивні зміни в інших країнах, адже багато з них у своїх внутрішніх регулюваннях орієнтуються на рейтинг «Doing Business».

Однак в рейтингу не враховано те, що 21 жовтня 2019 року набув чинності «Кодекс з процедур банкрутства», що дасть підвищення у рейтингу-2021 в індикаторі «Вирішення питань неплатоспроможності» [23].

Крім того, Верховна Рада ухвалила проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні». Він покращує такі індикатори, як отримання кредитів, отримання дозволів на будівництво, забезпечення виконання контрактів, вирішення питань неплатоспроможності, реєстрація власності, захист міноритарних інвесторів, реєстрація підприємств. Сукупно це дасть щонайменше 15 позицій угору по всьому рейтингу.

Ухвала Верховною Радою законів, які запроваджують єдиний рахунок для сплати податків і зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування з 1 січня 2021 року в сукупності дасть щонайменше дев'ять позицій в індикаторі «Оподаткування».

Верховна Рада також ухвалила проект закону №1048 «Про внесення змін до Митного кодексу щодо деяких питань функціонування авторизованих

економічних операторів». Документ забезпечує спрощення митних формальностей для підприємств із високим ступенем довіри. Це відбуватиметься через створення авторизованого економічного оператора, як у ЄС, з перспективою їх взаємного визнання. Сукупно це дасть щонайменше 25 позицій в індикаторі «Міжнародна торгівля».

Ухвала проекту закону №1052 «Про внесення змін до закону «Про будівельні норми» щодо вдосконалення нормування у будівництві» сукупно дасть щонайменше одну позицію в індикаторі «Отримання дозволів на будівництво».

Проект закону щодо захисту права власності передбачає усунення основних юридичних прогалин, які створюють проблеми власникам нерухомості та бізнесу. Закон передбачає припинення діяльності акредитованих суб'єктів, запровадження обов'язковості нотаріального посвідчення договорів про відчуження корпоративних прав, запровадження принципу одночасності вчинення нотаріальної дії та державної реєстрації прав, підвищення відповідальності за порушення реєстраційних процедур. Передбачається, що з ухваленням закону знизиться кількість рейдерських захоплень нерухомого майна та корпоративних прав, скоротяться витрати громадян та бізнесу на захист власності від протиправних посягань. Сукупно це дасть одну позицію в індикаторі «Реєстрація власності» та одну позицію в індикаторі «Реєстрація бізнесу».

Створення сприятливого бізнес-середовища для ведення бізнесу та розвитку підприємництва є одним із середньострокових напрямів реформування, зазначених у Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» [57]. Вектор розвитку визначає забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно

невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему.

Таким чином, у результаті проведеного аналізу статистичних даних та рейтингових оцінок щодо стану та тенденцій розвитку вітчизняного підприємництва протягом останніх років, можна побачити, що воно перебуває не на належному рівні розвитку і характеризується невисоким рівнем ефективності. Така ситуація зумовлює гостру потребу сектору підприємництва в ефективній державній підтримці, що має бути спрямована насамперед на формування позитивного правового та економічного клімату.

Господарський Кодекс України (стаття 48) передбачає створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органами влади на умовах і в порядку, передбачених законодавством [13]:

- надання підприємцям земельних ділянок, передачу державного майна, необхідного для здійснення підприємницької діяльності;
- сприяння підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів;
- здійснення первісного облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку;
- стимулювання модернізації технологій, інноваційної діяльності, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг;
- подання підприємцям інших видів допомоги.

Держава сприяє розвитку малого підприємництва, створює необхідні умови для цього.

Статтею 16 Господарського кодексу України [13] визначено, що держава може надавати дотації суб'єктам господарювання: на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, на виробництво життєво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації осіб з

інвалідністю, на імпорتنі закупівлі окремих товарів, послуги транспорту, що забезпечують соціально важливі перевезення, а також суб'єктам господарювання, що опинилися у критичній соціально-економічній або екологічній ситуації, з метою фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримання їх діяльності, на цілі технічного розвитку, що дають значний економічний ефект, а також в інших випадках, передбачених законом. Держава може здійснювати компенсації або доплати сільськогосподарським товаровиробникам за сільськогосподарську продукцію, що реалізується ними державі. Підстави та порядок застосування засобів державної підтримки суб'єктів господарювання визначаються законом.

Держава гарантує суб'єктам інноваційної діяльності (стаття 329 Господарського кодексу України) [13]:

- підтримку інноваційних програм і проектів, спрямованих на реалізацію економічної та соціальної політики держави;
- підтримку створення та розвитку суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності;
- охорону та захист прав інтелектуальної власності, захист від недобросовісної конкуренції у сфері інноваційної діяльності;
- вільний доступ до інформації про пріоритети державної економічної та соціальної політики, про інноваційні потреби та результати науково-технічної діяльності, крім випадків, передбачених законом;
- підтримку щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері здійснення інноваційної діяльності.

В Україні розроблено і діє ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Частиною 1 ст. 15 даного Закону визначено, що державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультативну підтримку, зокрема підтримку у сфері інновацій, науки, промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього

підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів для ведення бізнесу [51].

Державна фінансова підтримка суб'єктам малого і середнього підприємництва надається за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Основними видами державної фінансової підтримки є:

- часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки.

Порядок використання коштів державного бюджету для фінансової державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва затверджується відповідно до вимог бюджетного законодавства.

З 02.08.2017 року набрав чинності ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. № 1555-VII, який встановлює правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для

конкуренції, спрямований на забезпечення захисту та розвитку конкуренції, підвищення прозорості функціонування системи державної допомоги [46].

Для визначення критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів та підтримки середнього та малого підприємництва прийнято Постанову КМУ 7 липня 2018 року №57 [49].

Критеріями оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів та підтримки середнього та малого підприємництва є:

- недопущення суттєвої нерівності умов діяльності конкуруючих між собою суб'єктів господарювання;
- збільшення кількості нових робочих місць;
- зменшення кількості безробітних;
- вихід на ринки нових товарів (робіт, послуг).

Максимальний розмір державної допомоги для забезпечення розвитку регіонів, у тому числі для підтримки інвестицій та створення нових робочих місць у результаті реалізації інвестиційного проекту, становить:

для суб'єктів великого підприємництва - до 50 % сукупного розміру витрат, передбачених для забезпечення розвитку регіонів;

для суб'єктів середнього підприємництва - до 60 % таких витрат;

для суб'єктів малого підприємництва - до 70 % таких витрат.

Витрати за інвестиційним проектом на придбання нематеріальних активів суб'єктами великого підприємництва повинні становити не більш як 50 % сукупного розміру витрат на реалізацію інвестиційного проекту за рахунок державної допомоги, а для суб'єктів середнього та малого підприємництва - до 100 %.

Максимальний розмір державної допомоги для підтримки середнього та малого підприємництва на проведення підготовчих досліджень, надання консультаційних послуг, участь у торгових ярмарках, фінансування витрат на проведення попереднього відбору і експертизи фінансовими посередниками

або інвесторами з метою визначення новостворених суб'єктів малого підприємництва не повинен перевищувати 50 % витрат на такі цілі.

Відповідно до даної Постанови КМУ №57 максимальний розмір державної допомоги для новостворених суб'єктів малого підприємництва [49]:

а) у формі кредитів на пільгових умовах:

- строком 10 років становить 2 млн. євро за офіційним валютним курсом Національного банку, встановленим на дату надання державної допомоги;

- строком від 5 до 10 років визначається як добуток вказаного значення максимального розміру державної допомоги та співвідношення 10 років і фактичного строку кредиту;

- строком до 5 років визначається на рівні максимального значення розміру державної допомоги у формі кредитів строком п'ять років;

б) у формі гарантій:

- строком 10 років становить 3 млн. євро за офіційним валютним курсом Національного банку, встановленим на дату надання державної допомоги;

- строком від 5 до 10 років визначається як добуток вказаного значення максимального розміру державної допомоги та співвідношення 10 років і фактичного строку дії гарантії;

- строком до 5 років визначається на рівні максимального розміру гарантованої суми для гарантій строком 5 років.

Розмір гарантії не повинен перевищувати 80 % розміру кредиту; у формі грантів, зниження сукупного розміру відсоткової ставки та плати за користування гарантією становить до 800 тис. євро за офіційним валютним курсом Національного банку, встановленим на дату надання державної допомоги.

Ще одним нормативним документом, який визначає засади державної підтримки є Закон України «Про державну підтримку сільського

господарства України» [47]. Фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу забезпечується через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Здешевлення кредитів здійснюється в режимі кредитної субсидії та полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валюті. Компенсація лізингових платежів полягає у частковому відшкодуванні сплачених суб'єктами господарювання агропромислового комплексу лізингових платежів за придбані техніку та/або обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу.

Кредитна субсидія та/або компенсація лізингових платежів надаються суб'єктам господарювання агропромислового комплексу за кредитами, залученими в поточному році, перехідними кредитами, залученими у попередні роки, та/або договорами фінансового лізингу поточного чи попередніх років. Субсидуванню підлягає частина плати (процентів) за кредитом, сума якого використовується за цільовим призначенням на потреби виробництва (на розвиток агропромислового комплексу). Компенсації підлягає частина лізингових платежів суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, сплачених відповідно до договорів фінансового лізингу техніки та/або обладнання для агропромислового комплексу, що використовуються зазначеними суб'єктами у господарській діяльності.

Кредитна субсидія надається у порядку та розмірі, визначених Кабінетом Міністрів України:

- для короткострокових кредитів - строком до 12 календарних місяців;
- для середньострокових кредитів - строком до 36 календарних місяців;
- для довгострокових кредитів - строком від 36 календарних місяців.

При цьому кредитна субсидія за довгостроковими кредитами надається в межах 84 календарних місяців.

Кредитна субсидія надається:

- у національній валюті - у розмірі не менше 1,5 облікової ставки НБУ за короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими кредитами, що діє на день нарахування відсотків за користування кредитами, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами;

- в іноземній валюті - у розмірі не менше 10 відсотків річних, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами.

Розмір кредитної субсидії щорічно оприлюднюється Кабінетом Міністрів України не пізніше 1 березня поточного бюджетного року.

Кредитна субсидія надається позичальнику щомісяця виходячи з суми фактично сплачених відсотків за відповідний період.

Кредитна субсидія надається за короткостроковими кредитами, залученими: для поповнення обігових коштів; для закупівлі у сільськогосподарських товаровиробників виробленої ними сільськогосподарської продукції.

Кредитна субсидія надається за середньостроковими кредитами, залученими: для поповнення обігових коштів; для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва; для здійснення витрат, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення, а також з переробкою сільськогосподарської продукції.

Кредитна субсидія надається за довгостроковими кредитами, залученими: для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, обладнання для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції; для будівництва та реконструкції виробничих об'єктів (у тому числі оптових ринків сільськогосподарської продукції, сховищ для зберігання зерна, овочів та фруктів).

Кредитна субсидія (державна підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів) здійснюється у розмірі не менш як 90 % банківських відсотків (процентів), за якими отримані кредити в національній та іноземній валюті на будівництво

оптових ринків сільськогосподарської продукції, виробничих приміщень, тваринницьких і птахівничих комплексів, а також на будівництво сховищ для зберігання зерна, овочів та фруктів.

Компенсація лізингових платежів надається суб'єктам господарювання агропромислового комплексу за техніку та обладнання, придбані на умовах фінансового лізингу згідно з переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України, за сплачені: лізинговий платіж в обсязі 40 % вартості предмета лізингу, до якого належать вітчизняна техніка та/або обладнання для агропромислового комплексу чи техніка та/або обладнання для агропромислового комплексу іноземного виробництва, у разі якщо відповідні аналоги не виробляються в Україні; комісійну винагороду лізингодавцю в розмірі півтори облікової ставки Національного банку України, що діє на дату нарахування відсотків за користування предметом лізингу, але не вище розмірів, передбачених договорами фінансового лізингу. Розмір компенсації лізингових платежів щорічно оприлюднюється Кабінетом Міністрів України не пізніше 1 березня поточного бюджетного року.

Обсяги коштів, що спрямовуються на фінансову підтримку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів, встановлюються Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Крім передбачених законодавством видів підтримки, сімейним фермерським господарствам, які зареєстровані платниками єдиного податку четвертої групи згідно із главою 1 розділу XIV Податкового кодексу України [39], надається додаткова фінансова підтримка через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови сімейного фермерського господарства єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у сумі: 0,9 мінімального страхового внеску - перший рік; 0,8 мінімального страхового внеску - другий рік; 0,7 мінімального страхового внеску - третій рік; 0,6 мінімального страхового внеску - четвертий рік; 0,5 мінімального страхового внеску - п'ятий рік; 0,4 мінімального страхового

внеску - шостий рік; 0,3 мінімального страхового внеску - сьомий рік; 0,2 мінімального страхового внеску - восьмий рік; 0,1 мінімального страхового внеску - дев'ятий та десятий роки.

Фінансова підтримка надається зазначеному у цій статті сімейному фермерському господарству виключно за умови, що його голова сплачує за себе та за кожного з членів свого фермерського господарства (якщо вони не підлягають страхуванню на інших засадах) єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у сумі, не меншій за: 0,1 мінімального страхового внеску - перший рік; 0,2 мінімального страхового внеску - другий рік; 0,3 мінімального страхового внеску - третій рік; 0,4 мінімального страхового внеску - четвертий рік; 0,5 мінімального страхового внеску - п'ятий рік; 0,6 мінімального страхового внеску - шостий рік; 0,7 мінімального страхового внеску - сьомий рік; 0,8 мінімального страхового внеску - восьмий рік; 0,9 мінімального страхового внеску - дев'ятий та десятий роки.

Порядок надання передбаченої цією статтею фінансової підтримки визначається Кабінетом Міністрів України.

При плануванні витрат державного бюджету на черговий рік Кабінет Міністрів України передбачає статтю видатків на надання дотацій виробникам продукції тваринництва (далі - бюджетної дотації). Бюджетна дотація надається з метою підтримки рівня платоспроможного попиту українських споживачів продукції тваринництва та запобігання виникненню збитковості українських виробників такої продукції. Розмір бюджетної дотації та порядок її надання встановлюються Кабінетом Міністрів України. Розподіл бюджетних коштів, спрямованих на дотацію для сільськогосподарських підприємств, здійснюється на рівні областей, міст Києва та Севастополя.

За бюджетною програмою центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, на підставі даних Реєстру отримувачів бюджетної дотації та інформації центрального

органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, органи, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, в автоматичному режимі здійснюють розподіл такої дотації між отримувачами.

З 1 січня 2018 року розподіл бюджетної дотації здійснюється у сумі не більше ніж 150 мільйонів гривень на одного сільськогосподарського товаровиробника на рік з урахуванням пов'язаних з таким товаровиробником осіб у значенні підпункту 14.1.159 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України [39].

Особа, яка претендує на отримання державної підтримки, передбаченої цим розділом, зобов'язана повідомити центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, про всіх пов'язаних з нею осіб, які протягом бюджетного року є отримувачами державної підтримки, передбаченої цим розділом, а також про зміни щодо таких пов'язаних осіб.

Виробникам, які закладають плодово-ягідні насадження, виноградники та хмільники, вирощують овочі, державна підтримка надається для часткової компенсації витрат, понесених на: придбання садивного матеріалу; проведення робіт та придбання матеріалів для спорудження шпалер і встановлення систем краплинного зрошення.

Підтримка сільськогосподарських товаровиробників незалежно від виду та обсягу продукції, яку вони виробляють, може надаватися шляхом: виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь; часткового бюджетного відшкодування вартості висіяного високорепродукційного насіння сільськогосподарських культур; виконання цільових державних програм, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів, боротьбу із шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин і тварин, ведення сільського господарства на радіаційно забруднених територіях.

Сучасна система фінансових механізмів розвитку суб'єктів підприємництва в Україні складається з бюджетного, кредитного та механізму самофінансування (власних коштів підприємців).

За даними Держстату України у 2015-2020 роках основним джерелом інвестування для всіх суб'єктів господарювання залишалися власні кошти, що складало 67,5% - 65,4% від загального обсягу фінансування в середньому по Україні, кредити й інші зовнішні позики –7,6% - 10,8%, кошти з місцевих бюджетів – 5,2 % - 9,1 %, кошти державного бюджету - 2,5% - 4,9% відповідно (таблиця 2.5) [42-45].

Таблиця 2.5 - Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Україні за 2015-2019 роки

Назва показника	Роки, млн.грн.					Структура, %				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. за рахунок										
коштів державного бюджету	6919,5	9264,1	15295,2	22814,1	30834,5	2,5	2,6	3,4	3,9	4,9
коштів місцевих бюджетів	14260	26817,1	41565,5	50355,5	56480	5,2	7,5	9,3	8,7	9,1
власних коштів підприємств та організацій	184351,3	248769,4	310061,7	409585,5	408275,7	67,5	69,3	69,1	70,8	65,4
кредитів банків та інших позик	20740,1	27106	29588,9	44825,4	67232,6	7,6	7,5	6,6	7,7	10,8
коштів іноземних інвесторів	8185,4	9831,4	6206,4	1795,5	4663,9	3,0	2,7	1,4	0,3	0,7
коштів населення на будівництво житла	31985,4	29932,6	32802,5	34645,7	32422	11,7	8,3	7,3	6,0	5,2
інших джерел фінансування	6674,7	7495,5	12941,3	14704,7	24070,2	2,4	2,1	2,9	2,5	3,9

Джерело: Побудовано за даними [42-45]

Проаналізувавши Додатки 3 до ЗУ «Про державний бюджет України» за 2017-2019 роки [42-45], у розподілі видатків виявлено бюджетні програми:

а) 2017 рік:

- 120102 «Внески України до бюджету СОТ, за участь України в програмі ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу (COSME)», до Єдиного бюджету органів СНД»;

- 2801030 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів»;

- 280118 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі»;

- 2801350 «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними»;

- 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва»;

- 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників»;

б) 2018 – 2020 роки:

- продовження фінансування програм 2017 року;

- відкрито нову програму 2801230 «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств».

У Додатку 8 до ЗУ «Про державний бюджет України» за 2017-2020 роки наведено перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України [42-45]. Серед переліку є інвестиційні проекти, що стосуються суб'єктів підприємництва (таблиця 2.6):

а) кредитор - Європейський інвестиційний банк:

- Основний кредит для малих та середніх підприємств та компаній з середнім рівнем капіталізації – 400 млн євро;

- Основний кредит для аграрної галузі – Україна - 400 млн євро;

б) кредитор - Кредитна установа для відбудови:

- Підтримка малих і середніх підприємств - 10 млн євро;

- Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств України через фінансовий сектор - 7 млн євро;

в) кредитор - Міжнародний банк реконструкції та розвитку – 200 млн євро.

Загальний обсяг кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів в 2017-2020 роках складає 1017 млн євро.

Таблиця 2.6 - Кредити (позики), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів в 2017-2020 роках

Назва кредитора та інвестиційного проекту, що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Назва валюти, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. один.)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) (тис. грн.)			
					2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Кредитор - Європейський інвестиційний банк								
Проект "Основний кредит для малих та середніх підприємств та компаній з середнім рівнем капіталізації"	євро	400000	3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	3000000,0	658000,0	776802,0	336645,1
Проект "Основний кредит для аграрної галузі - Україна"	євро	400000	3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	-	163312,7	133858,0	130000,0
Кредитор - Кредитна установа для відбудови								
Проект "Підтримка малих і середніх підприємств"	євро	10000	3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	70 000,00	72 000,0	-	-
Проект "Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств України через фінансовий сектор"	євро	7000	3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	-	-	19 920,0	202000,0
Кредитор - Міжнародний банк реконструкції та розвитку								
Проект "Прискорення інвестицій у сільське господарство України"	дол. США	200000	3511650	Прискорення інвестицій у сільське господарство України	-	-	5 000,0	600000,0
РАЗОМ		1017000,0			370000,0	893313,0	935580,0	1268645,0

Джерело: Побудовано за даними [42-45]

Проведені дослідження показали, що на сьогодні з державного бюджету на підтримку та розвиток суб'єктів підприємництва виділяється недостатній обсяг фінансових ресурсів.

Однак, в рамках реалізації реформи децентралізації, існує позитивний досвід підтримки суб'єктів підприємництва на регіональному рівні – за рахунок коштів обласного бюджету, районних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування, відповідно до програм розвитку підприємництва. Така підтримка на регіональному рівні має координуватись Регіональними фондами підтримки підприємництва, створеними у межах Українського фонду підтримки підприємництва, в яких за державні кошти впроваджує затверджені урядом заходи та програми, спрямовані на забезпечення для суб'єктів підприємництва можливості отримати освітню, консультаційну, гарантійну і, зокрема, пільгову фінансово-кредитну підтримку. Більш детально реалізацію такої підтримки на рівні Хмельницької області розглянемо в наступному параграфі.

2.2 Оцінка діяльності Регіонального фонду підтримки підприємництва по Хмельницькій області та управлінських технологій стимулювання розвитку суб'єктів підприємництва в 2017-2019 р.р.

Регіональний фонд підтримки підприємництва по Хмельницькій області (РФПП) створений у відповідності з Указом Президента України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 12.05.1998 р. [51]

РФПП здійснює свою діяльність за рахунок об'єднання фінансових, матеріальних, нематеріальних та інших ресурсів Засновників і Учасників в рамках затверджених державних та цільових регіональних програм і проектів, спрямованих на підтримку та розвиток підприємництва.

РФПП по Хмельницькій області є некомерційною установою, не ставить за мету одержання прибутку, не розподіляє доходи між Засновниками й Учасниками.

Регіональний фонд підтримки підприємництва по Хмельницькій області у своїй діяльності керується Конституцією України та чинним законодавством України, нормативно-правовими актами Президента України, та спирається на нормативні документи Українського фонду підтримки підприємництва (УФПП), центральних і обласних органів державної виконавчої влади та органів самоврядування, а також Статутом Фонду [7, 13, 23, 39-53, 57-58].

Місцезнаходження Фонду: 29005, Хмельницька область, м. Хмельницький, вул Грушевського, 87, кімн. 401.

Загальні засади діяльності РФПП подано на рисунку 2.6.

Метою діяльності Регіонального фонду підтримки підприємництва по Хмельницькій області є:

- реалізація державної політики з питань розвитку та фінансової підтримки підприємництва, ефективне використання його можливостей в соціально-економічному розвитку Хмельницької області;
- об'єднання фінансово-економічного і науково-технічного потенціалу Засновників та Учасників для розробки і реалізації цільових регіональних програм та проектів, спрямованих на всебічний розвиток і підвищення ефективності підприємницької діяльності;
- розробка і втілення цільових регіональних програм, зменшення соціальної напруги шляхом створення сприятливих умов для залучення до підприємницької діяльності соціально незахищених категорій населення – безробітних, звільнених у запас військовослужбовців, молоді, жінок, інвалідів та ін., створення робочих місць;
- створення умов, що сприяють виконанню державних і цільових регіональних програм, проектів, спрямованих на розвиток підприємництва в регіоні;

Рисунок 2.6 - Схема функціональних повноважень РФПП по Хмельницькій області

Джерело: Побудовано авторами

- сприяння використанню суб'єктами малого підприємництва державних і недержавних фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів, в т. ч. приміщень (споруд), обладнання, інформаційних матеріалів, а також науково-технічних розробок та технологій, необхідних для здійснення підприємницької діяльності;

- створення, на основі залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, сучасної інфраструктури виробництва в різних секторах економіки;

- реалізація обласних науково-освітніх програм із розвитку підприємництва.

Для досягнення поставленої мети РФПП:

- ініціює та співпрацює з органам державної влади і самоврядування області в розробці, реалізації соціально-економічних програм, спрямованих на розвиток підприємництва, зменшення соціальної напруги, поліпшення виробничого, фінансового та науково-технічного стану регіону, відтворенню його природних ресурсів;

- здійснює інформаційне забезпечення, облік, аналіз потреб, можливостей залучення, надходжень й ефективності використання вітчизняних та іноземних інвестицій та кредитів, іншої фінансової та технічної допомоги, спрямованих на розвиток малого та середнього бізнесу та підтримку вітчизняного товаровиробництва в регіоні;

- впроваджує узгоджену із Засновниками та Учасниками Фонду фінансову політику, здійснює на обласному рівні фінансово-кредитну підтримку підприємництва, контролює цільове використання коштів, наданих суб'єктам підприємницької діяльності;

- для реалізації кредитних, інвестиційних, лізингових та ін. проектів організовує, надає допомогу та здійснює фінансову, правову і техніко-економічну експертизу інвестиційних проектів, цільових програм регіонального рівня, бізнес-планів суб'єктів підприємницької діяльності, приймає рішення щодо їх фінансової підтримки;

- сприяє формуванню розвинутої інфраструктури для забезпечення ефективної підприємницької діяльності, а саме: ініціює, надає фінансову підтримку у створенні та діяльності бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, шкіл підприємництва, центрів розвитку малого бізнесу, консультаційних та інформаційних систем; організовує вивчення кон'юнктури ринку і

визначення його народногосподарських та зовнішньоекономічних потреб; розвиває міжрегіональні зв'язки з метою сприяння регулюванню товарообігу, підтримці високих стандартів продукції, проведенню спільних наукових розробок та досліджень у сфері товарного ринку; організовує та проводить підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів малого і середнього бізнесу; створює систему моніторингу профінансованих РФПП проектів і програм, а також інформаційне супроводження проектів та програм міжнародного співробітництва в регіоні; використовує накопичену інформацію для техніко-економічної оцінки наступних проектів і програм; створює тимчасові творчі колективи й спеціалізовані організації для фінансово-економічної, правової, інформаційної та іншої діяльності з метою сприяння виконанню затверджених цільових регіональних проектів та програм.

РФПП є юридичною особою, має самостійні та зведений баланси, розрахункові та інші рахунки в установах банків, печатку, штамп зі своїм найменуванням, власні фірменний та товарний знаки, інші атрибути юридичної особи.

РФПП є некомерційною організацією і не має за мету одержання прибутку.

Учасником РФПП може бути юридична або дієздатна фізична особа, яка підтримує статутні вимоги і завдання РФПП, визнає суспільну корисність статутної мети Фонду та приймає участь у поповненні майна і коштів Фонду.

Учасники можуть приймати участь у діяльності РФПП шляхом внесення майнових, немайнових внесків, допомагаючи розробці та реалізації програм, виконанню окремих завдань, участі у роботі органів управління та ін.

РФПП відповідає по своїх зобов'язаннях тим майном та активами на які у відповідності із законодавством може бути накладене стягнення. РФПП не відповідає по зобов'язаннях Засновників та Учасників. Засновники та Учасники не відповідають по зобов'язанням РФПП.

У власності РФПП можуть знаходитись матеріальні та нематеріальні активи, рухоме і нерухоме майно, придбане чи передане йому на законних підставах. Використовуючи по відношенню до них право власності, Фонд користується і розпоряджається майном за своїм уподобанням, приймаючи стосовно нього будь-які дії, що не протирічать законодавству і даному Статуту.

Майно, що належить Фонду, включає основні фонди і обігові кошти, вартість яких відображається на самостійному балансі РФПП. Майно Фонду формується з наступних джерел:

- статутного фонду, який складає 200 тис. грн. і формується Засновниками згідно з установчим договором;
- внесків Учасників;
- коштів обласного, міських, районних бюджетів;
- коштів, отриманих від приватизації державного і комунального майна;
- доходів від власної діяльності;
- добровільних внесків та пожертвувань юридичних і фізичних осіб, у тому числі іноземних та міжнародних фінансових організацій;
- доходів від депозитних вкладів і цінних паперів, надходжень від підприємств, організацій, що знаходяться у повній чи частковій власності РФПП;
- благодійних внесків та пожертвувань, в тому числі тих, що мають цільовий характер (благодійні гранти), наданих фізичними та юридичними особами у грошовій та натуральній формі;
- інших джерел, не заборонених законодавством України.

Організаційна структура РФПП формується і затверджується Наглядовою радою у відповідності з цілями та видами діяльності, що здійснюється в межах Статуту, затверджених програм і проектів.

Органами Фонду є: Наглядова Рада, Ревізійна комісія, Генеральна дирекція на чолі із директором РФПП.

Наглядова рада є вищим органом РФПП, яка діє на основі Положення про Наглядову раду. До складу Наглядової ради входять представник Засновників РФПП.

Ревізійна комісія здійснює перевірку фінансово-господарської діяльності РФПП за дорученням Наглядової ради, її Голови або за власною ініціативою. Ревізійна комісія призначається Наглядовою радою у складі не менше трьох осіб і має право вимагати від посадових осіб виконавчої дирекції РФПП надання будь-яких матеріалів, документів, особистих пояснень. По результатах перевірки Ревізійна комісія надає звіт Наглядовій раді.

Виконавчим органом РПП є Виконавча дирекція, яка забезпечує організацію статутної діяльності РФПП та виконання рішень Наглядової ради. Керує роботою виконавчої дирекції генеральний директор РФПП, який призначається Наглядовою радою за поданням заступника голови ОДА з питань економіки та за згодою Засновників Фонду. Генеральний директор РФПП звільняється з посади рішенням Наглядової ради РФПП.

Генеральний директор Фонду: організовує роботу виконавчої дирекції по реалізації статутних завдань РФПП і рішень Наглядової ради, несе відповідальність за її результати; забезпечує розробку і реалізацію затверджених планів робіт, регіональних програм і проектів РФПП; несе повну відповідальність за майно та кошти РФПП, результати оперативно-господарської, фінансової діяльності загалом, стан обліку, своєчасність та повноту надання звітності у відповідні органи; представляє інтереси РФПП в держаних та інших органах, у стосунках з підприємствами, організаціями і установами як на території України, так і за її межами; розпоряджається майном і коштами РФПП, переданими йому у оперативно-господарське управління, відкриває у банках розрахункові та інші рахунки, укладає договори, у тому числі трудові, видає довіреності; затверджує штатний розпис РФПП; встановлює оклади та порядок матеріального заохочення працівників РФПП; затверджує нормативно-правові акти, що відносяться до

діяльності РФПП; вирішує будь-які питання стосовно діяльності РФПП, якщо вони не відносяться до виключної компетенції Наглядової ради.

Засновниками РФПП по Хмельницькій області є Український фонд підтримки підприємництва (УФПП) та Хмельницька ОДА. Для забезпечення діяльності РФПП по Хмельницькій області мав бути створений статутний фонд в розмірі 200 тис. грн. Свої зобов'язання виконав лише один засновник – УФПП, винісши до статутного фонду 100 тис. грн., а Хмельницька ОДА свої зобов'язання в цій частині не виконала (таблиця 2.7)

Таблиця 2.7 - Динаміка показників балансу РФПП по Хмельницькій області в 2016-2019 р.р.

Показники	Роки, тис. грн				Абсолютне відхилення (+,-), тис. грн		Темп приросту, %	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019/2016 р.р.	2019/2018 р.р.	2019/2016 р.р.	2019/2018 р.р.
АКТИВ								
I Необоротні активи								
Основні засоби	7,3	3,6	3,6	3,6	-3,7	0,0	-50,7	0,0
первісна вартість	66,3	51,8	51,8	51,8	-14,5	0,0	-21,9	0,0
знос	59,0	48,2	48,2	48,2	-10,8	0,0	-18,3	0,0
Усього за розділом I	7,3	3,6	3,6	3,6	-3,7	0,0	-50,7	0,0
II Оборотні активи								
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0	0,7	0,6	0,3	0,3	-0,3	-	-50,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	2746,5	2780,1	4869,0	5503,4	2756,9	634,4	100,4	13,0
Гроші та їх еквіваленти	118,1	128,5	145,3	225,9	107,8	80,6	91,3	55,5
Усього за розділом II	2864,6	2909,3	5014,9	5729,6	2865,0	714,7	100,0	14,3
БАЛАНС	2871,9	2912,9	5018,5	5733,2	2861,3	714,7	99,6	14,2
ПАСИВ								
I Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-10,9	-28,3	21,8	212,0	222,9	190,2	-2045,0	872,5
Усього за розділом I	89,1	71,7	121,8	312,0	222,9	190,2	250,2	156,2
II Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення								
II Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	2691,2	2749,6	4805,1	5329,6	2638,4	524,5	98,0	10,9
III Поточні зобов'язання і забезпечення								
Доходи майбутніх періодів	41,6	41,6	41,6	41,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші поточні зобов'язання	50,0	50,0	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Усього за розділом III	91,6	91,6	91,6	91,6	0,0	0,0	0,0	0,0
БАЛАНС	2871,9	2912,9	5018,5	5733,2	2861,3	714,7	99,6	14,2

На балансі РФПП по Хмельницькій області знаходяться:

- необоротні активи (основні засоби), що були передані УФПП при створенні РФПП. На кінець 2019 року залишкова вартість їх яких складає 3,6 тис. грн.;

- оборотні активи, до складу яких на кінець 2019 року належать поточна заборгованість за наданими кредитами та по сплаті відсотків за ними в розмір 5 млн 503,4 тис. грн.; грошові кошти та їх еквіваленти – 225,9 тис. грн., до складу яких належать готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Загальна вартість активів РФПП по Хмельницькій області складає в 2018 році 5 млн 733,2 тис. грн.

За РФПП по Хмельницькій області в 2016-2017 рахується непокритий збиток в розмірі -10,9 тис грн та -28,3 тис. грн відповідно, що є результатами невиконання зобов'язань позичальниками за цільовим фінансуванням. У 2018 та 2019 роках РФПП має нерозподілений прибуток 21,8 тис. грн та 212,0 тис. грн відповідно.

Загальний обсяг довгострокових зобов'язань та цільового фінансування по Програмі розвитку малого і середнього підприємництва по Хмельницькій області за 2016 рік – 2 млн 691,2 тис. грн, за 2017 рік – 2 млн 749,6 тис. грн, за 2018 рік - 4 млн 805,1 тис. грн, за 2019 рік – 5 млн 329,6 тис. грн.

В 2016-2019 роках у РФПП відсутня поточна кредиторська заборгованість. Інші поточні зобов'язання 2016-2019 років в сумі 50 тис грн - це неповернені УФПП кошти, які на даний час розміщені на депозитному рахунку в банку.

Стимулювання та інвестиційна підтримка розвитку суб'єктів підприємництва на теренах Хмельницької області забезпечується відповідно до пріоритетних завдань, визначених «Програмою розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області на 2019-2020 роки» і передбачає [52]:

- стимулювання розвитку підприємницької діяльності шляхом фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємництва за рахунок місцевих бюджетів;
- запровадження стимулюючих механізмів для роботодавців у працевлаштуванні безробітних громадян;
- сприяння суб'єктам підприємництва у пошуку потенційних інвесторів та шляхів залучення коштів міжнародних фондів, програм міжнародної технічної допомоги;
- промоція економічного потенціалу області, спрямована на позиціонування регіону як інвестиційно-привабливого.

В контексті забезпечення виконання пріоритетних завдань:

а) Регіональний фонд підтримки підприємництва по Хмельницькій області, департамент економічного розвитку, промисловості та інфраструктури, департамент фінансів Хмельницької ОДА:

- здійснюють надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва відповідно до Порядку використання коштів обласного бюджету, що виділяються на надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктам підприємництва;

- проводять моніторинг виконання договірних умов та повернення суб'єктами господарювання бюджетних коштів, отриманих на поворотній основі з обласного бюджету відповідно до Порядку використання коштів обласного бюджету, що виділяються на надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктам підприємництва;

б) департамент економічного розвитку, промисловості та інфраструктури, департамент фінансів Хмельницької ОДА:

- здійснюють надання фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва шляхом здешевлення банківських кредитів, отриманих суб'єктами підприємництва, відповідно до Порядку використання коштів обласного бюджету, що виділяються на часткове відшкодування з обласного бюджету відсоткових ставок

кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів;

в) органи місцевого самоврядування:

- здійснюють надання фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва за рахунок місцевих бюджетів у рамках місцевих програм підтримки малого та середнього підприємництва;

г) департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації, обласне відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств:

- здійснюють надання фінансово-кредитної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції за рахунок державного бюджету на поворотній та безповоротній основі;

д) обласна служба зайнятості:

- здійснює забезпечення фінансової підтримки малого та середнього бізнесу шляхом виплати компенсації єдиного соціального внеску за рахунок Фонду соціального страхування України;

- надає зареєстрованим безробітним, які перебувають на обліку в службі зайнятості, консультативної допомоги з питань організації та провадження підприємництва з виплатою допомоги по безробіттю одноразово для організації безробітними підприємницької діяльності;

е) департамент економічного розвитку, промисловості та інфраструктури, облдержадміністрації, Хмельницька торгово-промислова палата, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування:

- забезпечують сприяння залученню коштів міжнародних фінансових інституцій та програм технічної допомоги для фінансування розвитку малого та середнього підприємництва;

- сприяють створенню бази даних об'єктів (ділянок типу Greenfield та Brownfield), які можуть бути використанні для започаткування бізнесу та реалізації інвестиційних проектів;

- організовують інвестиційно-інноваційних заходів (інвестиційний форум, конференція тощо) за участю потенційних інвесторів;
- залучають суб'єктів підприємництва до участі у ділових зустрічах з представниками регіонів України та іноземних держав;
- забезпечують участі суб'єктів малого та середнього підприємництва у програмах міжнародної технічної допомоги, міжнародного співробітництва, співпраці з донорськими організаціями щодо залучення коштів для фінансування проектів;
- тощо.

3 Напрями вдосконалення фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва в Україні

3.1 Оцінка ефективності реалізації програми розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області в 2017-2019 р.р.

Порядок надання фінансово-кредитної допомоги суб'єктам підприємництва (ФКП СПД) за рахунок коштів обласного бюджету [16] розроблено відповідно до вимог ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [16], «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [13], та з урахуванням положень «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для мікrokредитування суб'єктів малого підприємництва» [19].

Даний порядок визначає умови і механізм здійснення фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємництва РФПП по Хмельницькій області за рахунок коштів обласного бюджету.

Головним розпорядником коштів виступає структурний підрозділ ОДА, який отримує бюджетні призначення із обласного бюджету на здійснення фінансово-кредитної підтримки.

РФПП по Хмельницькій області є оператором з надання ФКП на умовах повернення, забезпеченості, строковості та платності. РФПП по Хмельницькій області надає фінансово-кредитну підтримку суб'єктам підприємницької діяльності (СПД) у межах асигнувань, передбачених в обласному бюджеті на забезпечення розвитку підприємництва.

СПД забезпечують співфінансування інвестиційного проекту за рахунок власних коштів (майнової участі) у таких розмірах:

- не менше 10 % його вартості (у випадку реалізації проекту у

сільській місцевості);

- 20 % (у випадку реалізації проекту у місті районного значення);
- 30 відсотків (у випадку реалізації проекту у місті обласного значення).

ФКП СПД в сумі більше 150,0 тис. грн. надається на умовах залучення інвестиційних ресурсів за принципом рівномірного п'ятидесятивідсоткового співфінансування (50% : 50%).

Кошти, що виділяються із обласного бюджету на умовах співфінансування із відповідним місцевим бюджетом на фінансове забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва, розпорядником нижчого рівня яких є РФПП, акумулюються на його рахунках у Головному управлінні Державної казначейської служби України у Хмельницькій області (ГУДКСУ) і використовуються за цільовим призначенням.

Відносини між СПД і РФПП здійснюються на договірних засадах та на умовах конкурсного відбору проектів.

Рішення про надання ФКП у формі кредиту і строки її використання приймається Інвестиційною радою РФПП, діяльність якої регулюється Положенням про Інвестиційну раду, затвердженим вищим органом РФПП – Наглядовою радою.

Відсоткова ставка за користування фінансово-кредитною підтримкою і термін її використання затверджується Інвестиційною радою РФПП конкретно по кожному проекту за ставкою, що не перевищує рівень 1,5 облікової ставки Національного банку України (НБУ), яка діяла на дату прийняття рішення про надання фінансово-кредитної допомоги.

У випадку, якщо термін реалізації проекту перевищує один бюджетний період, питання подальшої фінансово-кредитної підтримки розглядається на початку наступного бюджетного періоду.

ФКП може надаватись за пільговими ставками, за рішенням Інвестиційної ради, але не менше 50% облікової ставки НБУ, яка діяла на дату прийняття рішення про надання фінансово-кредитної підтримки.

ФКП надається СПД, які здійснюють свою діяльність у пріоритетних напрямках [52, 53]:

- виробництво сільськогосподарської продукції (у тому числі вирощування нових та нетрадиційних для регіону видів продукції, тваринництво, рослинництво, бджільництво тощо);
- переробка сільськогосподарської продукції (виробництво продуктів харчування, еко- та біопродуктів, виробництво з переробки сировини рослинного і тваринного походження тощо);
- машинобудування, виробництво машин, устаткування та готових металевих виробів;
- упровадження енергозберігаючих технологій та реалізація енергоефективних проектів;
- виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування, приладобудування;
- освоєння та розробка високотехнологічних виробів, впровадження інновацій, розвиток інформаційних технологій;
- легка промисловість (виготовлення швейних виробів та взуття);
- деревообробна промисловість (виготовлення дерев'яних конструкцій для житлового будівництва, меблів, столярних виробів, виробництво інших виробів з деревини);
- виробництво будівельних матеріалів (будівельні суміші, оздоблювальні матеріали та конструкції, цегла, керамічні та бетонні вироби тощо);
- будівництво та ремонтно-будівельні роботи;
- туристична та рекреаційна сфери (розвиток готельного бізнесу, сільського зеленого туризму, виготовлення сувенірної продукції, відродження народних промислів);
- надання соціально-побутових послуг населенню у сільській місцевості;

- роздрібна торгівля продовольчими та непродовольчими товарами у сільській місцевості.

Базовими критеріями визначення СПД кандидатами на участь у конкурсному відборі для отримання фінансово-кредитної підтримки є [40]:

- відповідність інвестиційного проекту (бізнес-плану) пріоритетним напрямкам діяльності, визначеним у Порядку;
- строк окупності інвестиційного проекту (бізнес-плану);
- забезпечення гарантії повернення фінансово-кредитної підтримки, зокрема, у вигляді заставного майна чи наявності майнового поручителя;
- обсяги отримуваного прибутку та рентабельність виробництва продукції (надання послуги);
- кількість збережених та додатково створених робочих місць, які планується створити, і витрати на створення одного такого місця;
- виробництво продукції на експорт;
- збільшення обсягів надходжень до бюджетів від сплати податків, зборів та обов'язкових платежів;
- соціальна значимість проекту.

РФПП не надається фінансово-кредитна підтримка СПД [40]:

- на покриття збитків від господарської діяльності;
- на формування та збільшення статутного фонду;
- на придбання цінних паперів будь-яких підприємств;
- на виплату кредитів, погашення штрафних санкцій, отриманих СПД в інших фінансово-кредитних установах;
- у випадку, якщо поданий проект не відповідає пріоритетним напрямкам державної або регіональної політики підтримки підприємництва;
- які здійснюють виробництво алкогольних напоїв і тютюнових виробів, зброї, організацію і проведення азартних ігор, обмін валюти, надання в оренду нерухомого майна;
- частка іноземного капіталу у статутному фонді яких понад 50%;
- які визнані банкрутами, чи щодо яких порушено справу про

банкрутство чи проводиться санація;

- які знаходяться на стадії ліквідації чи припинили свою господарську діяльність;

- які подали недостовірну інформацію стосовно проекту чи свого фінансово-економічного стану;

- які мають заборгованість із виплати заробітної плати або якщо розмір заробітної плати нижче обласного рівня по галузі;

- які мають заборгованість перед державним і місцевими бюджетами (податкові платежі, позички тощо), позабюджетними фондами та з орендної плати за земельні та майнові паї (для агроформувань);

- які задекларували збитки за підсумками фінансово-господарської діяльності за звітний період;

- у яких виявлені факти незаконного одержання, нецільового використання бюджетних коштів;

- які отримують фінансову підтримку за іншими бюджетними програмами чи/та за рахунок фінансування проектів міжнародних фінансових організацій.

Надання ФКП СПД у сумі до 300,0 (трьохсот) тис. грн. включно здійснюється за рішенням Інвестиційної ради РФПП, у сумі більше 300,0 (трьохсот) тис. грн. - здійснюється за рішенням Інвестиційної ради РФПП та погодженням із головою Наглядової ради РФПП.

За термінами використання ФКП ділиться на: короткострокову – до 12 місяців (включно); довгострокову – до 36 місяців (включно).

ФКП з боку РФПП надається СПД лише при наявності документів, передбачених у переліку, визначеному ним.

У перелік необхідних документів входять, зокрема [40]: документи, що відображають організаційно-правовий та фінансово-господарський стан СПД; документи, що засвідчують прибуткову діяльність СПД; правоустановчі документи на можливий предмет застави; проект бізнес-плану; документи, що засвідчують власний внесок СПД у проект або

залучення сторонніх інвестиційних ресурсів; довідки про розмір середньомісячної заробітної плати працівників; довідки про відсутність заборгованості перед відповідним бюджетом та Пенсійним фондом України.

Проект бізнес-плану СПД має відображати інформацію про стан підприємства, середовище, в якому воно працює, техніко-економічне обґрунтування ефективності проекту, аналіз ринку збуту, конкурентоздатності продукції, яка випускається. Чітко мають відобразитися обсяги прибутку і рентабельність виробництва продукції (послуги); кількість збережених і додатково створених робочих місць, які планується створити, та витрати на створення одного такого місця; виробництво продукції на експорт; збільшення обсягу виробництва продукції (послуги) у розрахунку на 1,0 грн. залучених бюджетних коштів; збільшення обсягу надходжень до бюджету від сплати податків, зборів і обов'язкових платежів [порядок].

Схематичне відображення Порядку надання ФКП СПД за рахунок коштів обласного бюджету Хмельницької області подано на рисунку 3.1.

Етап 1. СПД з метою отримання ФКП для впровадження проекту подає до РФПП заявку на отримання ФКП та бізнес-план із визначенням критеріїв, зазначених у пунктах 1.11 та 1.16 Порядку [40], перелік необхідних документів, визначених РФПП.

Етап 2. Документи, подані до Фонду, реєструються в установленому порядку і заявнику не повертаються. На підставі документів, отриманих від заявника, фахівці РФПП проводять експертизу проекту, готують висновок і пропозиції щодо доцільності та умов надання ФКП, які подаються на розгляд членів Інвестиційної ради Фонду за 3 (три) дні до засідання Інвестиційної ради для прийняття остаточного рішення. В експертизу проекту включається проведення аналізу економічної й соціальної доцільності реалізації проекту, його інвестиційної привабливості на основі техніко-економічної експертизи відповідного бізнес-плану та оцінки фінансово-економічного стану СПД.

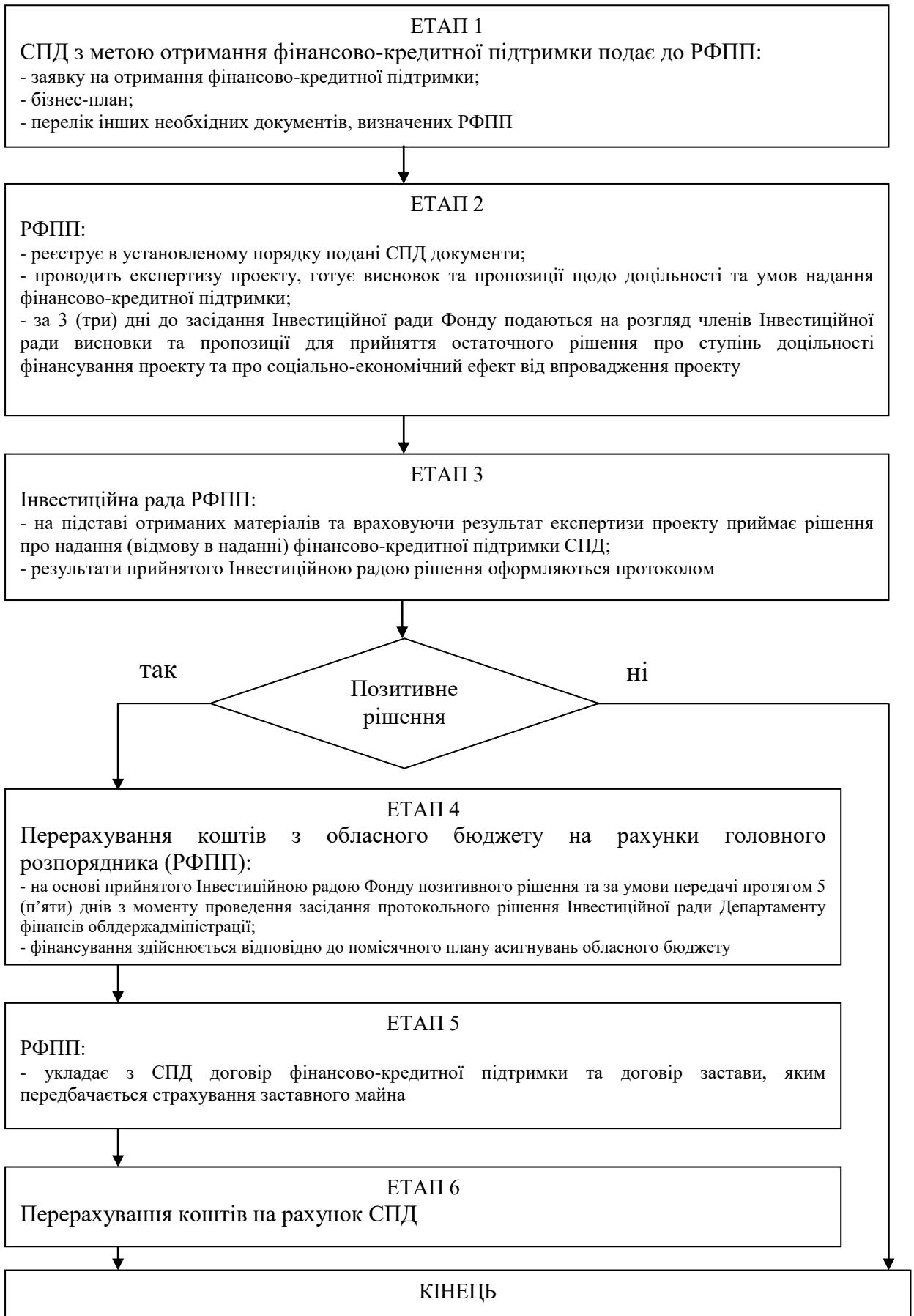

Рисунок 3.1 – Порядок надання ФКП СПД за рахунок коштів обласного бюджету

Кінцевим результатом проведення експертизи є визначення ступеня доцільності фінансування такого проекту та підготовка висновку про соціально-економічний ефект від його впровадження. Висновки та відповідні пропозиції, що готуються РФПП, мають відповідний термін дії, який не перевищує трьох місяців.

Етап 3. Інвестиційною радою РФПП на підставі отриманих матеріалів та враховуючи результат експертизи проекту приймається рішення про надання (чи відмову в наданні) фінансово-кредитної підтримки СПД.

Етап 4. Результати прийнятого Інвестиційною радою рішення оформляються протоколом, який є підставою для перерахування коштів із обласного бюджету на рахунки головного розпорядника коштів. Фінансування проекту здійснюється відповідно до помісячного плану асигнувань обласного бюджету.

Фондом протягом п'яти днів із моменту проведення засідання надається протокольне рішення Інвестиційної ради РФПП до Департаменту фінансів облдержадміністрації. Про результати вказаного рішення РФПП надається повідомлення СПД у письмовій формі.

Етап 5. При позитивному рішенні Інвестиційної ради РФПП про надання фінансово-кредитної підтримки, на підставі протоколу засідання Інвестиційної ради, протягом 10-ти (десяти) робочих днів із дати підписання зазначеного протоколу укладається з СПД договір фінансово-кредитної підтримки та договір застави, яким передбачається страхування заставного майна.

Етап 6. Після укладання договору застави відбувається перерахування ГУДКСУ коштів суб'єкту підприємницької діяльності. Форми типового договору про фінансово-кредитну підтримку та типового договору про реструктуризацію заборгованості по фінансово-кредитній підтримці є обов'язковими для забезпечення процесу надання фінансово-кредитної підтримки.

Відповідно до Закону України «Про заставу» [48] предметом забезпечення виконання зобов'язань перед РФПП є ліквідне (рухоме та нерухоме) майно, яке може бути предметом застави, із виконаною попередньо незалежною експертною оцінкою. У разі відсутності власного майна, СПД надається в заставу майнове та/або фінансове поручництво іншого СПД.

Співвідношення коштів ФКП до вартості заставного ліквідного майна має становити не менше 1:1,5.

Операції, пов'язані із використанням бюджетних коштів, здійснюються відповідно до Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів [50]. Для перерахування коштів ФКП РФПП надається ГУДКСУ у Хмельницькій області платіжні доручення та договір для перерахування коштів на поточні рахунки СПД, відкритих у комерційних банках.

СПД відповідно до умов договору повертають кошти на рахунок РФПП, відкритий в банківській установі, для наступного зарахування протягом 3-х (трьох) робочих днів пропорційно заборгованості по:

- сумі боргу за надану фінансово-кредитну підтримку на рахунок РФПП, відкритий в ГУДКСУ у Хмельницькій області, для подальшого перерахування бюджетних коштів протягом 5 (п'яти) робочих днів до спеціального фонду обласного бюджету;
- платі за користування бюджетними коштами у вигляді відсотків та штрафних санкцій (у разі невиконання умов договору СПД) на утримання РФПП, підтримку матеріально-технічної бази і здійснення статутної діяльності;
- решті коштів на рахунок РФПП, відкритий в ГУДКСУ у Хмельницькій області, для подальшого перерахування протягом 5 (п'яти) робочих днів до обласного бюджету.

На виконання статутних завдань і забезпечення діяльності РФПП використовуються кошти, що надходять від СПД як плата за користування ФКП, в межах кошторисних призначень, затверджених Наглядовою радою.

У разі неповернення СПД бюджетних коштів та/або несплати відсотків за користування ними, стягнення цих коштів, а також нарахування штрафних санкцій покладається на РФПП.

Відповідно до статті 93 Бюджетного кодексу України [7], у разі передачі районними і міськими радами обласній раді видатків для надання ФКП СПД із передачею відповідних коштів до обласного бюджету в вигляді міжбюджетних трансфертів, кошти, які виділяються з місцевих бюджетів, надходять на спеціальний рахунок обласного бюджету (департаменту фінансів ОДА) з подальшим їх перерахуванням через головного розпорядника бюджетних коштів РФПП на рахунки в ГУДКСУ у Хмельницькій області для подальшого використання РФПП за цільовим призначенням на надання ФКП бізнес-проектів СПД відповідних територій за пріоритетами, визначеними місцевими програмами розвитку малого і середнього підприємництва.

У разі виникнення обставин, пов'язаних із неможливістю своєчасного погашення боргу по договору, а також в зв'язку із тимчасовим погіршенням фінансового стану СПД, термін погашення кредиту може бути відстрочений із можливістю часткового скасування нарахованих штрафних санкцій у випадку настання та дії обставин, що знаходяться поза межами контролю РФПП та СПД, якщо СПД доведе, що ним вжито всіх залежних від нього заходів щодо належного виконання умов договору.

Рішення про надання відстрочки термінів погашення кредиту та/або часткове скасування нарахованих штрафних санкцій за період прострочки платежу або про їх відмову приймається Інвестиційною радою РФПП за результатами розгляду клопотання місцевих органів влади і документів, що підтверджують неможливість своєчасного погашення боргу по договору в зв'язку із тимчасовим погіршенням фінансового стану СПД, та надання

обґрунтованих пропозицій по усуненню причин погіршення фінансового стану.

Клопотання місцевих органів влади про надання відстрочки термінів погашення кредиту підлягає погодженню із заступником голови облдержадміністрації (відповідно до розподілу обов'язків).

Рішення про надання відстрочки термінів погашення кредиту погоджується із Наглядовою радою.

Відстрочка терміну погашення кредиту надається одноразово і на термін, який не перевищує термін, визначений в основному договорі.

СПД несе відповідальність відповідно до вимог законодавства за нецільове використання одержаних коштів фінансово-кредитної підтримки, за своєчасне та у повному обсязі повернення до РФПП вказаних коштів та плати за користування ними.

СПД надається Фонду у визначеній формі та у встановлені договором строки звіти і копії документів, що підтверджують цільове використання коштів й виконання позичальником своїх зобов'язань за залученим кредитом.

Одним із важливих аспектів державної підтримки малого та середнього підприємництва на теренах Хмельниччини є його фінансова підтримка, зокрема, шляхом пільгового кредитування через Регіональний фонд підтримки підприємництва по Хмельницькій області за рахунок коштів обласного бюджету.

Органи влади сприяють консолідації зусиль усіх її гілок та суб'єктів малого і середнього підприємництва, представників підприємницької громадськості, науковців з метою створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та покращення ділового клімату для забезпечення сталого економічного розвитку регіону.

В період з 2003 по 2019 рік з обласного бюджету було надано фінансову підтримку для 197 СПД на загальну суму 16,5 млн. грн. на умовах наявності у бізнес-проектах позичальників соціальної та економічно-

ефективної складової, створення нових та збереження існуючих робочих місць (рисунок 3.2).

Рисунок 3.2 – Структура ФКП СПД Хмельницької області за пріоритетними напрямками діяльності в 2013-2019 роках

Загалом РФПП опрацьовано близько 270 звернень СПД. Найбільше в 2013-2019 роках ФКП в Хмельницькій області скористалися СПД, які працюють за пріоритетними напрямками діяльності - виробництво та переробка сільськогосподарської продукції – 162 СПД, надання соціально-побутових послуг населенню у сільській місцевості – 16 СПД.

За 2016-2019 р.р. РФПП по Хмельницькій області було розглянуто близько 85 звернень та надано ФКП лише для 19 СПД.

У 2018 році було надано фінансову допомогу 7 СПД на загальну суму 3,4 млн. грн., у 2019 році – 6 СПД на суму 2,2 млн. гривень.

ФКП надається на поворотній основі за пільговою відсотковою ставкою (не менше 0,5 ставки НБУ) до 3 років з відстрочкою погашення суми фінансово-кредитної підтримки від 3 до 6 місяців (рисунок 3.3, 3.4).

З рисунку 3.3 видно, що обсяг фінансування за рахунок обласної програми підтримки малого і середнього підприємництва через РФПП

зростає за 2016-2018 роки з 1 млн 696 тис. грн в 2016 році до 3 млн 161,5 тис. грн в 2019 році. Зростання в динаміці обсягів надання фінансово-кредитної підтримки СПД за рахунок коштів обласного бюджету Хмельницької області через РФПП є позитивним напрямком в забезпеченні економічного розвитку регіону. Зростання обсягів фінансування також може вказувати про зростання інтересу підприємців до розвитку власної справи та їх довіри до держави.

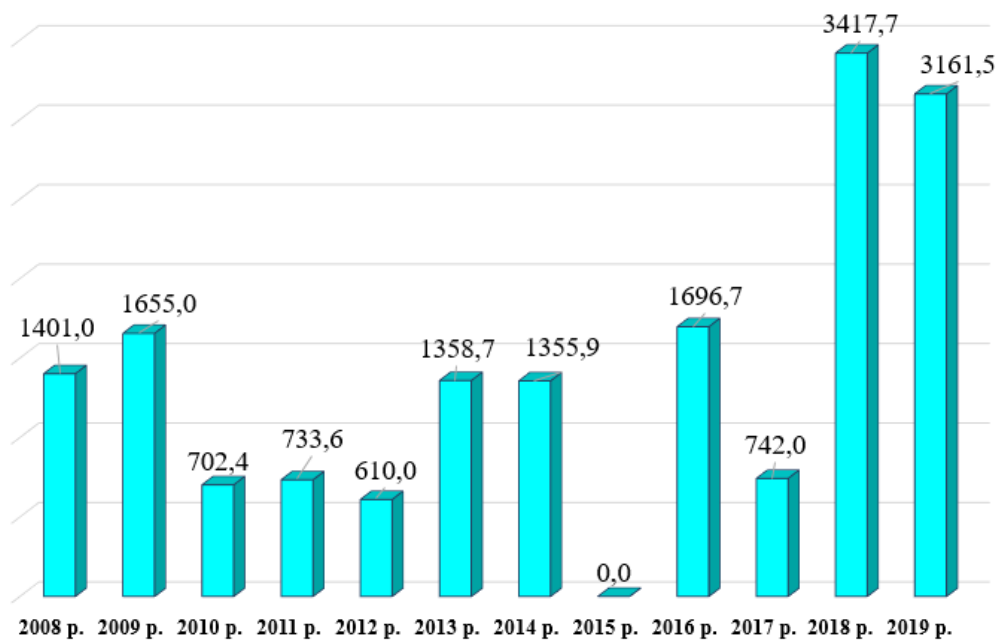

Рисунок 3.3 - Динаміка бюджетних асигнувань фінансово-кредитної підтримки СПД по Хмельницькій області в 2008-2019 роках

В структурі видатків РФПП фінансування здійснюється в основному за рахунок спеціального фонду бюджету, що визначає циклічність процесу надання нових ФКП за рахунок повернення наданих кредитних ресурсів в попередніх періодах. Однак в 2018 році додатково з обласного бюджету було виділено 2 млн грн на надання ФКП СПД області (рисунок 3.4).

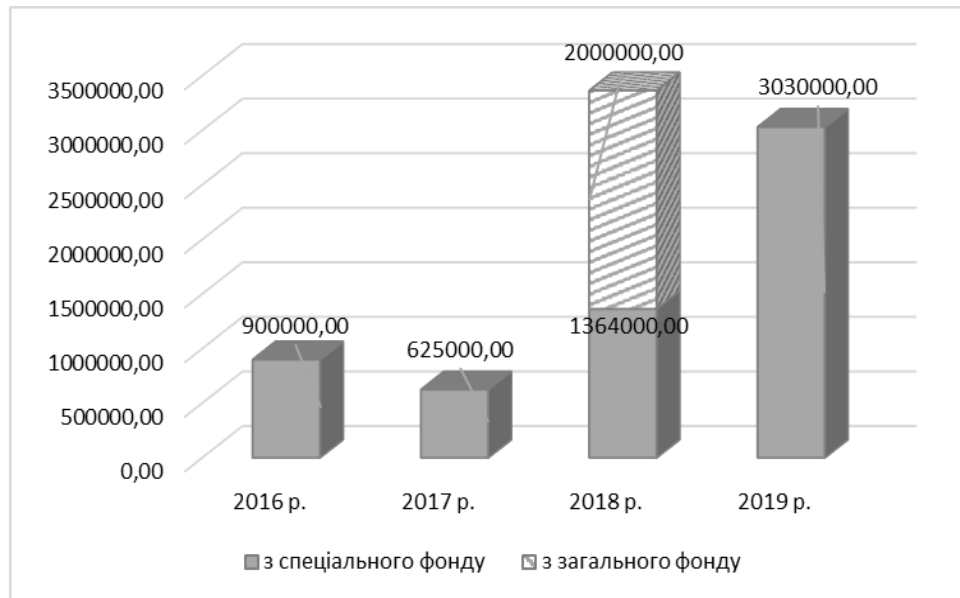

Рисунок 3.4 – Динаміка фінансування ФКП СПД по Хмельницькій області в 2016-2019 роках в розрізі загального та спеціального фондів бюджету

Підведення підсумків господарської діяльності СПД за 2019 рік, які скористались фінансовою підтримкою з обласного бюджету, засвідчили свою ефективність, яка визначається позитивною динамікою збереження робочих місць, перерахування податків та зборів до бюджетів усіх рівнів (рисунок 3.5, 3.6).

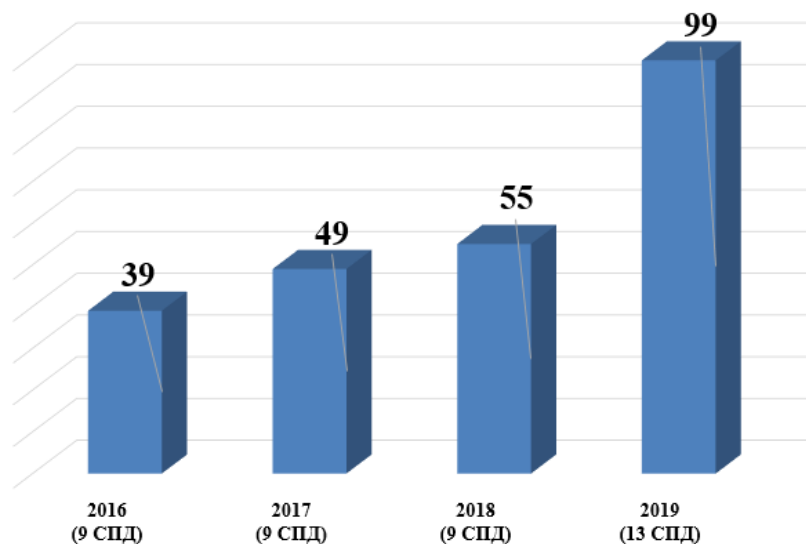

Рисунок 3.5 - Динаміка збереження робочих місць СПД, які отримали ФКП з обласного бюджету у 2016-2019 роках

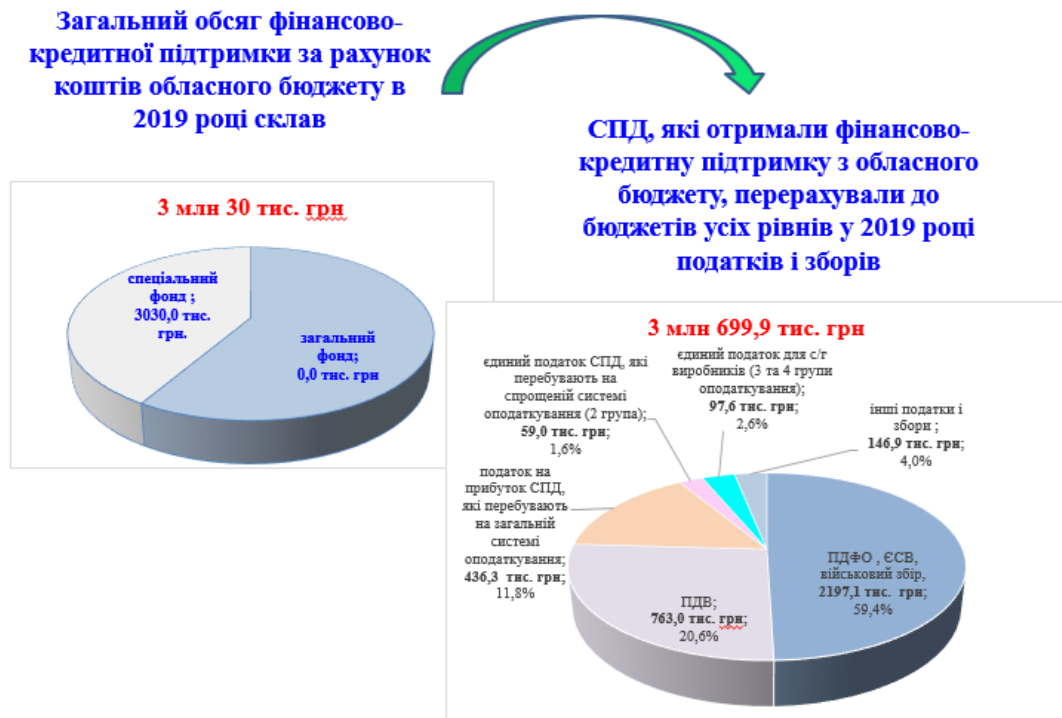

Рисунок 3.6 – Економічна ефективність наданої фінансово-кредитної підтримки з обласного бюджету у 2019 році

Загальний обсяг ФКП за рахунок коштів обласного бюджету в 2019 році склав 3 млн 30 тис. грн, а повернення коштів до бюджетів різних рівнів від СПД, що отримали таку фінансово-кредитну підтримку – 3 млн 699,9 тис. грн. Це є свідченням як результативності та ефективності реалізації інвестиційних проектів самими підприємцями, так і обґрунтованості існування такої державної підтримки на обласному рівні.

Проведена оцінка результативності надання ФКП за рахунок бюджетних коштів та відмов у ній, визначає основні проблеми державної підтримки підприємництва на регіональному рівні:

- низький рівень стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів підприємництва;
- недостатня кваліфікація кадрового складу суб'єктів підприємництва, як чинник, що негативно впливає на активізацію механізмів внутрішнього інвестування;

- відсутність інформаційної підтримки щодо застосування на практиці стимулюючих механізмів ФКП;

і як наслідок:

- порушення принципів, передбачених статтею 7 Бюджетного кодексу України [7], зокрема в частині єдності, ефективності та результативності при виконанні бюджетів.

Вважаємо, що основними шляхами вирішення проблем втілення державної політики в сфері підтримки суб'єктів підприємництва на теренах Хмельниччини є:

- збільшення обсягу ФКП суб'єктів підприємництва на регіональному рівні за рахунок реалізації спільних державних та регіональних програм ФКП малого та середнього підприємництва, залучення інших внутрішніх та зовнішніх інвестицій;

- удосконалення та урізноманітнення механізмів ФКП, сприяння введенню інновацій у розвиток підприємництва регіону з метою збереження існуючих суб'єктів господарювання та відповідних робочих місць, збільшення надходжень до бюджетів від сплати податків і зборів;

- інформаційна підтримка, методична та методологічна допомога СПД у поточній оцінці ефективності бізнесу та розробці бізнес-планів інвестиційних проектів в рамках Програми розвитку малого та середнього підприємництва;

- налагодження діалогу між владою і бізнесом в частині забезпечення результативності регуляторних актів, що сприятимуть покращенню ведення бізнесу.

3.2 Напрями підвищення ефективності фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва в Україні

Розвиток суб'єктів підприємництва залежить від пріоритетності цілей на різних рівнях розвитку системи та побудови зв'язків між ними. Якщо розглядати внутрішній процес організації управління на підприємстві, то він будується на інтеграційній взаємодії різних видів потенціалів, які управляють інформаційними, енергетичними і матеріальними потоками, взаємодія між якими дозволяє забезпечити її динамічну рівновагу та можливість розвитку.

Процеси трансформації потребують від керівництва суб'єкта підприємництва швидкої кваліфікованої реакції на ці зміни. Не існує єдиної системи оцінки вдалого прийняття рішень, реакції на зміну для всієї ієрархії управління. Кожен рівень має свій ступінь значущості під час досягнення стратегічних цілей підприємства, а тому має оцінюватись за різними критеріями, характерними для даного управлінського рівня з притаманними йому функціями. А тому виникає необхідність визначення того переліку характеристик та показників, які б могли об'єктивно висвітлювали ефективність та результативність менеджменту на підприємстві та згідно із якими можна здійснювати оцінку системи управління та мотивації персоналу.

Функціонування системи управління розвитком суб'єкта господарювання має бути спрямоване на забезпечення, із одного боку, достатнього обсягу і якості вхідних потоків ресурсів, їх найбільш ефективного перерозподілу між елементами системи, а з іншого – відповідності вихідних потоків очікуванням зовнішнього середовища.

Необхідно вибудувати взаємозв'язки забезпечуючих елементів управління, які дозволять комплексно підходити до управління розвитком суб'єкта підприємництва (рисунок 3.7).

А тому логічно виникає завдання визначення складових механізму розвитку суб'єкта підприємництва, який гарантує високий рівень виживання та надійності його функціонування в умовах зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

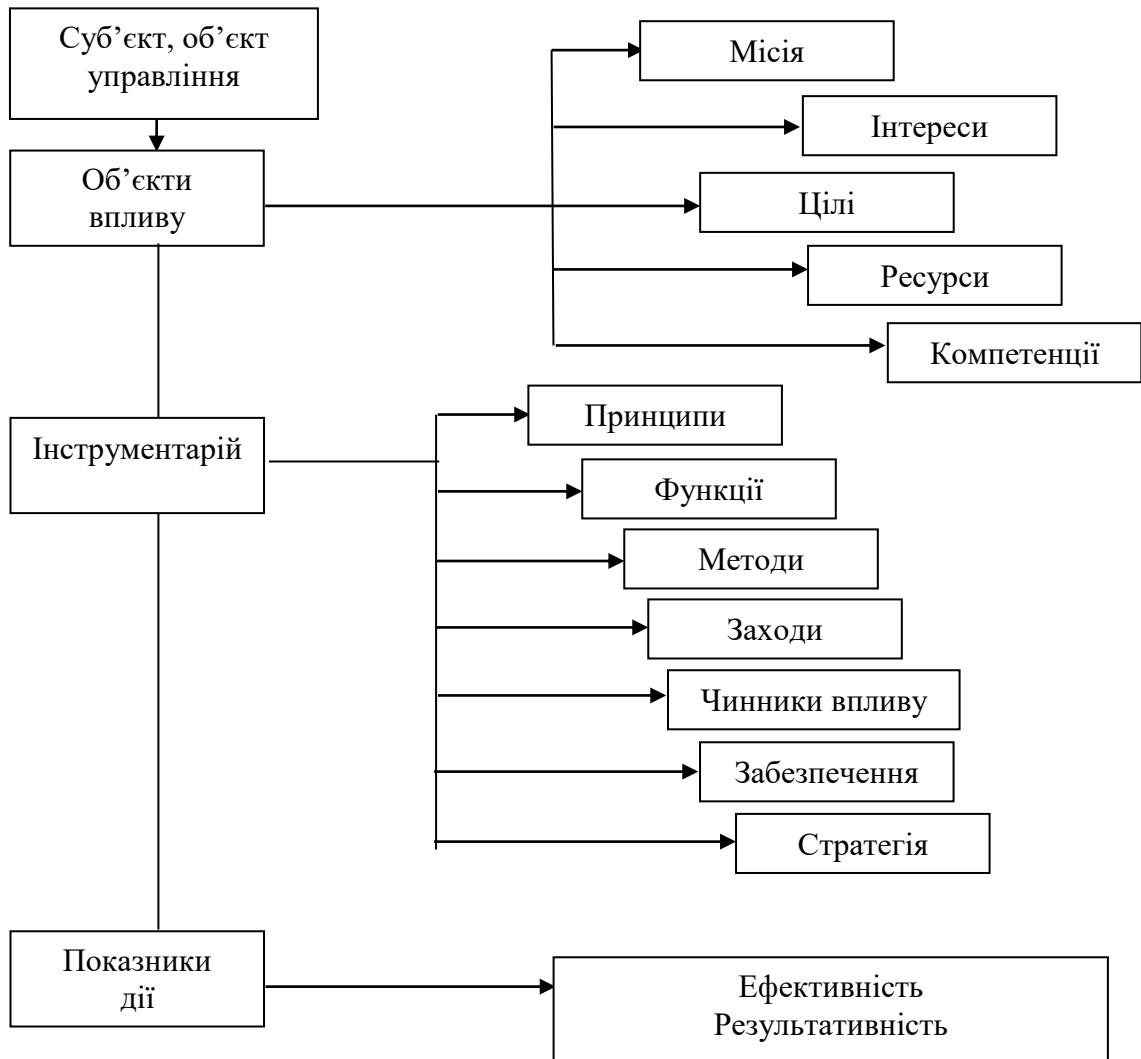

Рисунок 3.7 – Складові фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва

Дослідження показують, що фінансовий розвиток суб'єктів підприємництва є напрямом, який проходить процес становлення в економічній науці на мікро- рівні, й підтверджує різнонаправленістю думок, міркувань, економічних доведень, щодо особливостей його сутності та формування. Однак, підтримки довготривалого фінансового розвитку

сьогодні потребує кожен суб'єкт підприємництва, що можливо забезпечити шляхом вивчення, систематизації тих складових, чинників впливу, які створять конструктивний погляд на вирішення поставлених стратегічних завдань в ключових аспектах, які відповідатимуть вимогам сучасних швидкозмінних, трансформаційних умовах економіки.

Метою ефективного фінансового управління розвитком суб'єкта підприємництва має стати забезпечення стану внутрішньої рівноваги і збалансованості взаємообміну із зовнішнім середовищем, що сприятиме оптимальному адаптації системи (підприємства) до зовнішнього середовища і створюватиме умови для безперервного розвитку як на теренах регіону, так і держави вцілому.

Дослідження показали, що суб'єкти підприємництва у регіонах України розвиваються неоднорідно, але синхронно, тому такий дисбаланс необхідно долати шляхом вирівнювання економічного розвитку регіонів, що забезпечить уникнення розбіжностей і зменшення розриву між рівнем розвитку територій та суб'єктів підприємництва, що в них здійснюють свою діяльність.

На рисунку 3.8 запропоновано концепцію стратегічних засад згладжування економічного розвитку суб'єктів підприємництва.

З огляду на мету стратегічних засад розвитку суб'єктів підприємництва, визначено основні завдання для бізнесу, реалізація яких сприятиме активному розвитку суб'єктів підприємництва в усіх регіонах України.

Відповідно до стратегічних завдань вирівнювання, пропонуємо для активних регіонів проводити заходи збереження темпів економічного розвитку і підтримки суб'єктів підприємництва на рівні розвинених регіонів. Для депресивних регіонів - проведення стимулюючих заходів підтримки суб'єктів підприємництва з метою приведення їх економічного розвитку до рівня розвитку активних регіонів.

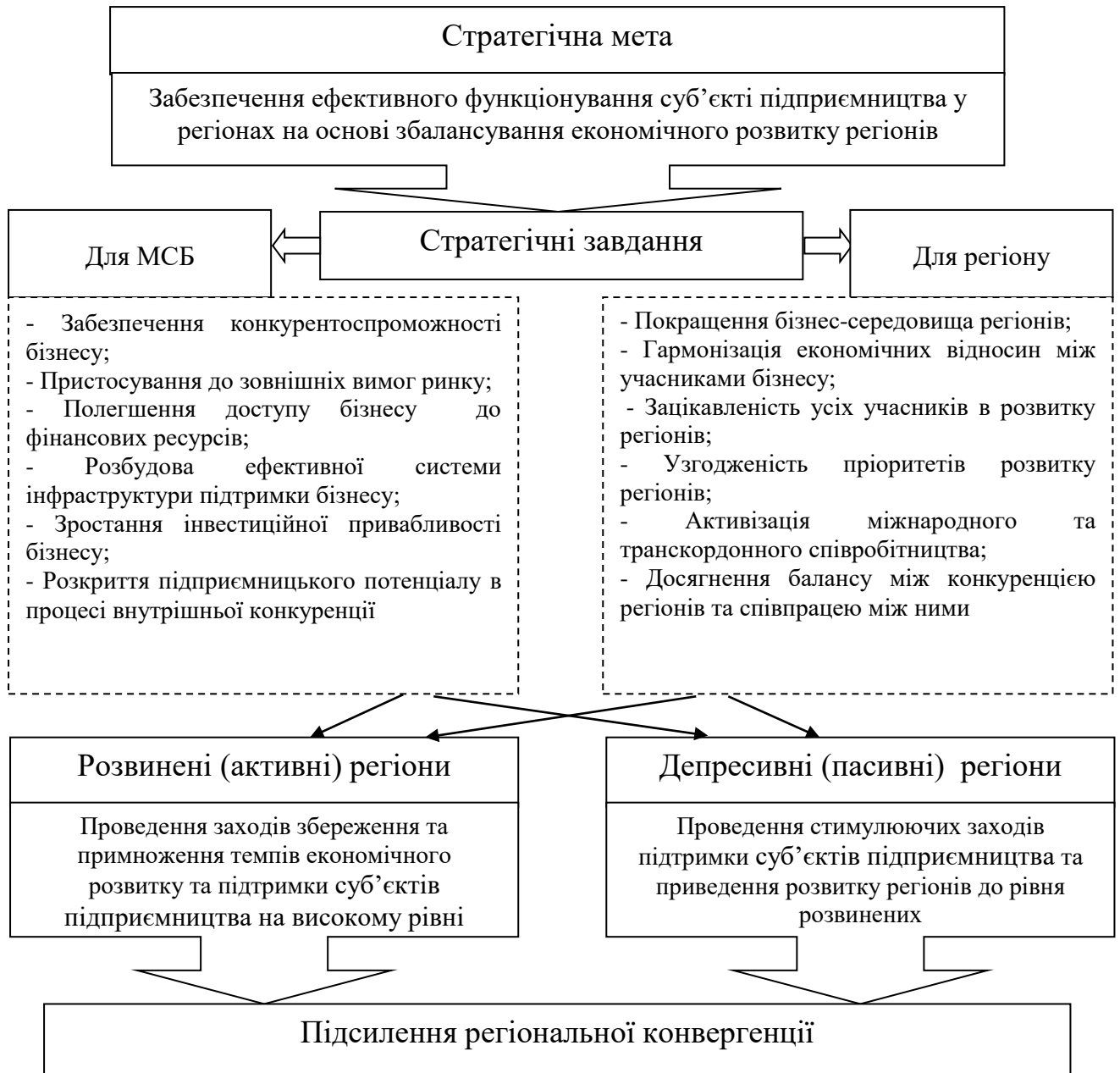

Рисунок 3.8 – Концепція стратегічних засад вирівнювання економічного розвитку суб'єктів підприємництва в регіонах

Джерело: складено на основі [4, 8, 14, 17, 19, 20, 24, 26, 27, 33, 54, 59]

У ході проведеної аналітичної роботи визначено внутрішні (сильні та слабкі сторони) та зовнішні (сприятливі можливості та загрози) чинники, що стримують розвиток підприємницької діяльності на Хмельниччині. Основні завдання SWOT-аналізу полягають у виявленні сприятливих можливостей, визначення загроз і розробці заходів щодо знешкодження їхнього впливу, виявлення сильних сторін і зіставлення їх з ринковими можливостями,

визначення слабкостей і розроблення стратегічних напрямів їх подолання, виявлення конкурентних переваг та формування стратегічних пріоритетів Програми розвитку бізнесу (рисунок 3.9).

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - легкість реєстрації підприємницької діяльності; - конкурентна вартість трудового ресурсу; - висококваліфіковані трудові ресурси; - започаткування процесів ефективного регулювання; - успіх в усуненні бар'єрів у торгівлі, адаптація до стандартів ЄС; - покращення в сфері державних закупівель; - великий внутрішній ринок; - спрощена система оподаткування; - вигідне географічне розташування регіону; - участь громадськості у формуванні державної політики. 	<ul style="list-style-type: none"> - несприятлива макроекономічна ситуація; - високий рівень корупції та регуляторного тиску; - відсутність налагодженої координації між заінтересованими сторонами для задоволення потреб малого і середнього підприємництва; - відсутність оцінки потреб малого і середнього підприємництва в освітніх послугах; - відсутність доступного та довготривалого фінансування; - низький рівень енергоефективності; - низький рівень інтернаціоналізації малого і середнього підприємництва; - високий рівень тіньової економіки; - складності під час закриття підприємств; - складності під час податкового адміністрування малого і середнього підприємництва; - низький рівень купівельної спроможності населення.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - підтримка з боку міжнародної спільноти; - угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та інші угоди про вільну торгівлю; - стратегія сталого розвитку “Україна 2020” та комплексна програма реформування; - подальший розвиток системи публічних закупівель; - участь у рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій “Горизонт 2020” та програмі ЄС “Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014—2020)”; - повноцінне використання можливостей Європейської мережі підприємств; - високі темпи зростання інформаційно-телекомунікаційних технологій та інформатизації; - спроможність банківським сектором кредитувати суб'єктів малого і середнього підприємництва; - підвищення рівня енергоефективності; - підвищення рівня спроможності об'єднань підприємств; - взаємодія заінтересованих сторін, які надають підтримку малому і середньому підприємству. 	<ul style="list-style-type: none"> - продовження геополітичної нестабільності на сході країни; - повільне відновлення економіки або нові макроекономічні потрясіння; - повільні темпи виконання програм реформування; - непередбачувані зміни у законодавстві.

Рисунок 3.9 - SWOT- аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз розвитку бізнесу в Хмельницькому регіоні

Джерело: складено на основі [37, 40, 50, 52, 53, 57, 58]

Розвиток суб'єктів підприємництва на сучасному етапі реформ має спрямовуватися та забезпечуватися завдяки ефективному застосуванню фінансових інструментів та важелів зі сторони держави та її інститутів, під час взаємодії суб'єктів підприємництва між собою, безпосередньо самим суб'єктом підприємництва в процесі управління фінансово-економічною діяльністю.

Систему рівнів, фінансових інструментів та важелів в фінансовому механізмі розвитку суб'єктів підприємництва подано на рисунку 3.10.

Рівні фінансових інструментів та важелів		
Державний (бюджетний) рівень	Ринковий (кредитний) рівень	Внутрішній рівень (механізм самофінансування)
<ul style="list-style-type: none"> - державні кредити; - національна та регіональні програми розвитку підприємництва; - дотації, субвенції, програмно-цільове фінансування; - державні гарантії за кредитами; - податкові пільги, податковий інвестиційний кредит, податкові канікули, відстрочення зі сплати податків; - податки, збори, обов'язкові платежі, штрафні санкції; - державні закупівлі. 	<ul style="list-style-type: none"> - кредити банків, позики кредитних спілок, ломбардів, інвестиційне кредитування; - вибір оптимальної схеми оподаткування; - франчайзинг та венчурне фінансування; - програми співпраці з професійними учасниками фінансового ринку; - страхове відшкодування; - лізинг, факторинг, форфейтинг. 	<ul style="list-style-type: none"> - вибір оптимальної схеми оподаткування; - поворотна фінансова допомога від засновників; - чистий прибуток, власний капі- тал, грошові фонди; - капітальні інвестиції; - кошти від продажу ліквідних активів.

Рисунок 3.10 - Система рівнів, фінансових інструментів та важелів в фінансовому механізмі розвитку суб'єктів підприємництва

Джерело: складено на основі [38]

Застосування зазначених у роботі стратегічних засад, управлінських технологій та структури і складових фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва сприятиме підсиленню можливостей розвитку

бізнесу в Україні загалом та на Хмельниччині зокрема, а в перспективі перетворить їх у сильні сторони.

Для Хмельницького регіону запропоновані підходи дають змогу сфокусувати увагу на важливих факторах розвитку, подолати диференціацію розвитку суб'єктів підприємництва за рахунок створення полюсів росту, визначити потенціал регіону та напрями його розвитку через застосування управлінських технологій та прийняття рішень.

Запропоновані напрями дають змогу підвищити збалансованість та пропорційність розвитку суб'єктів підприємництва, а реалізація наведених заходів здійснить необхідне урівноваження інвестиційно-інноваційного середовища, підвищить рівень економічного розвитку суб'єктів підприємництва у ньому та сприятиме переведенню територій до статусу активних.

Висновки

У магістерській дипломній роботі подано варіант вирішення наукового завдання щодо формування фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва за матеріалами Регіонального фонду підтримки підприємництва по Хмельницькій області.

Фінансовий механізм розвитку суб'єктів підприємництва пропонуємо розглядати як сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених форм, методів, інструментів, важелів управлінського впливу на дотримання правильних пропорцій у русі фінансових потоків по всіх фазах циклу кругообігу фінансових ресурсів (формування, розподілу і використання) у відповідності до законодавчого, нормативного, інформаційного, кадрового, технічного забезпечення з метою реалізації стратегії стійкого зростання в поточному та перспективному періодах.

Досягнення ефективності фінансового механізму забезпечується за рахунок злагодженої дії усіх його складових елементів відповідно до потреб та інтересів суспільства за умови напрацювання належної законодавчої та нормативної бази.

Базовою ланкою фінансового механізму розвитку суб'єктів підприємництва слугує процес формування фінансових ресурсів, який складає систему його фінансового забезпечення. Ключовими елементами механізму виступають різні форми, методи, важелі, інструменти, забезпечення (нормативно-правове, адміністративно-організаційне, інформаційне, кадрове, технічне).

Нами доведено, що ефективність фінансового механізму розвитку суб'єкта підприємництва забезпечується тільки при умові поєднання у використанні фінансових важелів зовнішнього і внутрішнього впливу, таких як: ціна, виручка, амортизація, податок, кредит, прибуток тощо. Кожний із даних індикаторів виступає інформаційним забезпеченням в аналізі існуючого стану та перспектив розвитку діяльності суб'єкта підприємництва.

Україна сприяє розвитку суб'єктів підприємництва, створює необхідні умови для цього. Протягом останніх років Урядом реалізовано багато реформ для покращення бізнес-клімату. Однак, на сьогодні із державного та місцевих бюджетів на підтримку та розвиток суб'єктів підприємництва виділяється недостатній обсяг фінансових ресурсів. Досить повільними темпами зростає й загальний обсяг кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів.

А тому, в рамках реалізації реформи децентралізації, варто розвивати позитивний досвід підтримки суб'єктів підприємництва на регіональному рівні – за рахунок коштів обласного бюджету, районних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування, відповідно до програм розвитку суб'єктів підприємництва. Така підтримка на регіональному рівні має координуватись РФПП, в яких за державні кошти впроваджуються затверджені урядом заходи та програми, спрямовані на забезпечення для суб'єктів підприємництва можливості отримати освітню, консультаційну, гарантійну і, зокрема, пільгову фінансово-кредитну підтримку.

Забезпечення реалізації фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємництва на території Хмельницької області здійснює РФПП по Хмельницькій області, який проводить заходи фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємництва за рахунок коштів обласного бюджету. Фонд проводиться діяльність у сфері надання фінансово-кредитної підтримки на умовах забезпеченості, повернення, строковості і платності.

В період з 2003 по 2019 рік з обласного бюджету Хмельницької області було надано ФКП для 197 СПД на загальну суму 16,5 млн. грн. на умовах наявності у бізнес-проектах позичальників соціальної та економічно-ефективної складової, створення нових та збереження існуючих робочих місць. Зростання в динаміці обсягів надання ФКП СПД за рахунок коштів обласного бюджету Хмельницької області через РФПП є позитивним

напрямок в забезпеченні економічного розвитку регіону і вказує на зростання інтересу підприємців до розвитку власної справи та їх довіри до держави.

Загальний обсяг ФКП СПД за рахунок коштів обласного бюджету в 2019 році склав 3 млн 30 тис. грн, а повернення коштів до бюджетів різних рівнів від СПД, що отримали таку фінансово-кредитну підтримку – 3 млн 699,9 тис. грн. Це є свідченням як результативності та ефективності реалізації інвестиційних проектів самими підприємцями, а також обґрунтованості існування такої державної підтримки на обласному рівні.

З огляду на мету стратегічних засад розвитку СПД, визначено основні завдання для бізнесу, реалізація яких сприятиме реалізації концепції стратегічних засад згладжування економічного розвитку СПД та активному розвитку суб'єктів підприємництва в усіх регіонах України. Їх розвиток на сучасному етапі реформ має спрямовуватися та забезпечуватися завдяки ефективному застосуванню фінансових інструментів та важелів зі сторони держави та її інститутів, під час взаємодії суб'єктів підприємництва між собою, безпосередньо самим суб'єктом підприємництва в процесі управління фінансово-економічною діяльністю.

У ході проведеної аналітичної роботи нами визначено внутрішні (сильні та слабкі сторони) та зовнішні (сприятливі можливості та загрози) чинники, що стримують розвиток підприємницької діяльності на Хмельниччині. Застосування зазначених у роботі стратегічних засад, управлінських технологій та структури і складових фінансового механізму розвитку СПД сприятиме підсиленню можливостей розвитку бізнесу в Україні загалом та на Хмельниччині зокрема, а в перспективі перетворить їх у сильні сторони.

Для Хмельниччини запропоновані підходи дають змогу сфокусувати увагу на важливих факторах розвитку, подолати диференціацію розвитку суб'єктів підприємництва за рахунок створення полюсів росту, визначити

потенціал регіону та напрями його розвитку через застосування управлінських технологій і прийняття ефективних рішень.

Запропоновані напрями дають змогу підвищити збалансованість та пропорційність розвитку СПД, а реалізація наведених заходів здійснить необхідне урівноваження інвестиційно-інноваційного середовища, підвищить рівень економічного розвитку СПД у ньому та сприятиме переведенню територій до статусу активних.

Список використаних джерел

1. Александрова М. М., Маслова С. О. Гроші. Фінанси. Кредит: Навч. посібник для вузів. - 2-е вид., переробл. та доп. - К.: ЦУЛ, 2002. - 336с.
2. Базилевич В. Метафізика економіки : моногр. / В. Базилевич, В. Ільїн. – К. : Знання Прес, 2007. – 718 с.
3. Балабанова А. И., Балабанов И. Т. Финансы. - СПб.: Питер, 2000. - 192с.
4. Балацька А. Сутність фінансового механізму розвитку малого та середнього бізнесу/ А. Балацька // Економічний аналіз. - 2020. - Том 30. - № 1. - Частина 1. - С. 7-14.
5. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр Эльга, 2007. – 454 с
6. Боцьора Л.О. Поняття та структура фінансового механізму розвитку малого підприємництва / Л.О. Боцьора // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – Випуск 31. – Ч. 1. – С. 82-86.
7. бюджетний кодекс України: : [прийнято Верховною Радою 08.07.2010 р. № 2456-VI] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
8. Ванькович Д. Стратегічні орієнтири фінансового забезпечення розвитку малого інноваційного підприємництва в Україні [Текст] / Д. Ванькович, М. Кульчицький. - Світ фінансів. - 2019. - Вип. 3. - С. 53-64.
9. Варналій З. С. Пріоритети вдосконалення державної політики розвитку малого підприємництва в Україні/ З. С. Варналій, Т. Г. Васильців, Д. С. Покришка// Стратегічні пріоритети. - 2016. - № 2. - С.49-54.
10. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник/ О. Д. Василик, К. В. Павлюк. - К.: НІОС. - 2002. - 608 с.

11. Власова Н. О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 271 с.
12. Волков О. М. Экономика предприятия: Учеб. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 520 с.
13. Господарський кодекс України : [прийнято Верховною Радою 16 січ. 2003 р. № 436–IV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
14. Григораш О.В. Державна підтримка та бюджетно–податкові важелі стимулювання розвитку малого підприємництва/ О.В.Григораш// Ефективна економіка. – 2015. – №12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4649>
15. Гроші. Фінанси. Кредит : Навч.-метод. посібник / Г. Г. Кірейцев, Н. М. Александрова, С. О. Маслова ; За ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – Житомир : ЖІТІ, 2001. – 312 с.
16. Дима О. О. Роль посередницьких підприємств у реалізації принципів сталого розвитку / О. О. Дима // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – № 4. – С. 260–275.
17. Другов О. О. Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні/ О. О. Другов // Стратегічні пріоритети. - 2018. - № 4(9). - С. 115-120.
18. Калмиков О. В. Фінансово-кредитний механізм сприяння малому підприємству/ О.В.Калмиков// Економічний вісник університету. - 2015. - Вип. 27(1). - С. 173-178.
19. Квасниця О. Фінансовий механізм забезпечення розвитку малих підприємств в Україні / О. Квасниця // Світ фінансів. - 2014. - Вип. 4. - С. 63-71.
20. Квятковська Л. А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства / Л. А. Квятковська // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса, 2013. – Вип. 1 (48). – С. 85-89.

21. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики). Монографія. [Текст] / О.М. Ковалюк. / Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2002. – 396с.
22. Ковалюк О. М. Методологічні основи фінансового механізму/ О.М. Ковалюк // Фінанси України. - 2015. - № 4. - С. 54- 60.
23. Кодекс з процедур банкрутства : [прийнято Верховною Радою 18 жовт. 2018 р. № 2597-VIII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>
24. Лактіонова О.А. Фінансове стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу в містах України: аналіз та оцінка ефективності / О.А.Лактіонова, М.О.Лемешко. - Finance, accounting, banks. - 2018. - Вип. 1. - С. 129- 140.
25. Ломачівська І. А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва/ І.А.Ломачівська// Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова. - 2017. - № 3-4. - С. 37- 43.
26. Львовчкін С. В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання/ С.В.Львовчкін // Фінанси України. - 2018. - № 12. - С. 26-29.
27. Мацьків В.В. Фінансовий механізм забезпечення розвитку підприємств / В. В. Мацьків// Інноваційна економіка. - 2013. - №11. - С. 194 – 199.
28. Метеленко Н. Г. Концептуалізація поняття «фінансові механізм»/ Н. Г. Метеленко, О. П. Шульга// Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 10. – С.171-179.
29. Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017-2020 роки – [Електронний ресурс] – Режим доступу: sme.gov.ua
30. Москаленко В. П. Финансово-экономический механизм промышленного предприятия: научно-методическое издание / под науч. ред. д.е.н., проф. В. П. Москаленко. - Суми: Довкілля, 2003. - 176 с.

31. Мушнікова С. А. Фінансовий механізм розвитку підприємств в кризових умовах функціонування/ С.А.Мушнікова// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – Вип. 52. – С. 61-67.

32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : [Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneregulations/22380>

33. Оксенюк К.І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / К. І. Оксенюк // Молодий вчений. - 2017. - № 7. - С. 440-443 .

34. Опарін В. М. О 60 Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. - 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2002. — 240 с.

35. Офіційний портал Державної служби статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

36. Офіційний портал Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/>

37. Офіційний портал Хмельницької ОДА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm-km.gov.ua>

38. Панасюк О. В. Фінансові механізми розвитку суб'єктів малого підприємництва України/ О. В. Панасюк// Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - Вип 6. – С.768-772.

39. Податковий кодекс України : [прийнято Верховною Радою 2 груд. 2010р. № 2755–VI] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

40. Порядок надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктам підприємництва за рахунок коштів обласного бюджету – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%>

BE%D0%BA-

%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%BA-1.pdf

41. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: [Закон України від 16.07.1999р. №996–XIV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

42. Про державний бюджет на 2017 рік : [Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

43. Про державний бюджет на 2018 рік : [Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>

44. Про державний бюджет на 2019 рік : [Закон України від 23.11.2018р. №2629-VIII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>

45. Про державний бюджет на 2020 рік : [Закон України від 14.11.2019р. №294–IX] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20>

46. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: [Закон України від 01. 07. 2014 р. № 1555-VII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>

47. Про державну підтримку сільського господарства України: [Закон України від 24. 06. 2004 р. № 1877-IV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>

48. Про заставу: [Закон від 02.10.1992 № 2654-XII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>

49. Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів та підтримки середнього та малого підприємництва : [Постанова КМУ від 07.02.2018р. №57] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-2018-%D0%BF#n8>

50. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: [Наказ Мініну від 23.08.2012 №938] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12>

51. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: [Закон України від 22. 03. 2012 р. № 4618–VI] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

52. Програма розвитку малого та середнього підприємництва Хмельницької області на 2017-2018 роки. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.adm-km.gov.ua/?attachment_id=15232

53. Програма розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області на 2019-2020 роки. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/ПРОГРАМА-розвитку-МСП-2019_2020.pdf

54. Роман Н.І. Складові фінансового механізму державної підтримки підприємництва в Україні/ І.В.Форкун, Н.І.Роман// Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії, моделі та технології управління економічними системами» (8-9 жовтня 2020 р., м. Хмельницький). – Хмельницький: ХНУ, 2020. – 404 с. – С. 311-315.

55. Современный экономический словарь/ Б.А.Райзберг, Л.Ш.Лозовский, Е.Б.Стародубцева. - 6-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2011 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_67315/

56. Степаненко-Липовик Б.В. Модельна оцінка впливу елементів фінансового механізму зеленого бізнесу на основні макроіндикатори // Ефективна економіка. 2012. №3. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua>

57. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: [Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>

58. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: [Указ Президента України від 10.07. 2019 р. № 526-р] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p>

59. Тарасова О. В. Фінансовий механізм стійкого розвитку підприємства / О. В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. - 2016. - Т. 8, Вип. 2. - С. 59–63.

60. Федосєєнко І.Г. Економічний зміст та державна підтримка розвитку підприємництва: дискусійні питання/ І.Г.Федосєєнко// Вісник ЖДТУ. - 2012. - № 1 (59). - С. 228–231.

61. Фінанси : навч. посібник / В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй. - 2-ге вид., стереотип. - К. : Знання, 2008. - 247 с.

62. Фінанси підприємств: підручник / [Поддерьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддерьогін. – Восьме вид., перероб. і доп.. – К.: КНЕУ, 2013. – 219 с.

63. Фінанси України: навч. посіб. / М.І.Карлін, О.А.Івашко, Н.В.Проць [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І.Карліна, канд. екон. наук, доц. О.А.Івашко. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. – 332 с.

64. Финансы предприятий: Учебник для вузов / Н. В. Колчина, Т. Б. Поляк, Л. П. Павлова и др. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. - 447 с

65. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин, Е.В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 208 с.

66. Як малим та середнім підприємствам України стати національними та глобальними чемпіонами? Аналітична записка /Проект «Побудова мостів в державній політиці: Україна» реалізується за фінансової підтримки Foundation Open Society Institute в співпраці з OSIFE при Open Society Foundation – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ces.org.ua/>

67. Branch B. The Cost of Bankruptcy / B. Branch // International Review of Financial Analysis. – 11. – 2012. – P. 39-57.

68. Financing SMEs and Entrepreneurs 2020. AN OECD SCOREBOARD

– URL: sme.gov.ua\

69. Doing Business 2020 – URL:

<https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>

70. World Bank Group – URL: worldbank.org

ДОДАТКИ